

RUINARTII NOTATIO

DE CODICE PITHEAËNO QUEM ABSOLUTA EDITIONE, IN MANUS HABUIT.

Jam finem appendici nostræ imponeramus, cum illustrissimi viri Caudii Peleteri, regni administri, beneficio evolvere licuit codices mss. Bibliothecæ *Pitheæanæ*; atque inter alios nobis unus occurrit, in quo præter Gregorii locum de obitu sancti Martini, sub titulo: *Serm. domini Gregorii episcopi de transitu sancti Martini*, relatum, habetur catalogus episcoporum Turonensium, id est caput ultimum Historiæ Gregorianæ, cum variis annorum computationibus quæ ibidem referuntur. At in illo codice anni a transitu sancti Martini ita numerantur, ut excepiis Guntramni annis, quos mendose singuli scripti et editi exhibent, omnes computationes probent annum cccxcvii fuisse sancti antistitis extremum. Sic quippe ibi legitur: *A transitu sancti Martini usque ad memoratum superius annum, id est ordinationis nostræ primum et vigesimum, qui fuit Gregorii papæ Romani v, Guntramni regis lxxi, Childeberti Junioris xix, anni clxlvii (id est 197). Quorum omnis summa est mmmmdcclxvii*. Sic enim omnes annorum numeri in annum dxciv conveniunt, a quo si subtrahantur anni cxcvii, habebitur annus cccxcvii, quo Martinum e vivis excessisse putamus, et auctoritate Gregorii probavimus in nostra præfatione. Hunc forte annum dxciv currentem assignavit Gregorius, quod Romam profecturus epilogum Historiæ suæ addiderit. Eo enim anno Romanum iter suscepisse creditur; æsequenti obiit, uti probat Coitinius. Cæterum Gregoriano Turonensium episcoporum catalogo subjunguntur nomina sequentium ad Landramnum, cujus tempore, sæculo scilicet nono, codex scriptus est. Hi autem recensentur hoc ordine: *Latinus episcopus, Charegisilus episcopus, Medegesilus episcopus, Sigilaicus episcopus, Rigobertus episcopus, Chrodobertus episcopus, Bertus episcopus, Guntramnus episcopus, Ibo episcopus, Gausbertus episcopus, Dido episcopus, Rangabertus episcopus, Austaldus episcopus, Eusebius episcopus, Herbernus episcopus, Joseph episcopus, Landramnus episcopus*.

SANCTI GEORGII FLORENTII GREGORII EPISCOPI TURONENSIS HISTORIA FRANCORUM EPITOMATA PER FREDEGARIUM SCHOLASTICUM.

INCIPIT PRÆFATIO GREGORII.

541-542 *Decedente atque imo potius pereunte ab urbibus Gallicanis, etc.*, ut supra coll. 1 et 2. Sic omnino habet codex Claromontanus. At Boherianus, et Ambracianus, apud Cambecium, tomo II: *Incipit præfatio Græca. Decedente, etc.* Hunc porro epitomatorem Fredegarium appello, viros doctos imitatus, qui ipsum hoc nomine designarunt. Quamvis nullum unquam codicem scriptum viderim, in quo hoc nomine fuerit appellatus. Quod idem de se ipsis testantur viri eruditi qui de rebus Franciis hoc sæculo scripsere, hunc auctorem Fredegarium Scholasticum appellantes, Jos. Scaligerum, et Freherum secuti, qui primi eum sic nuncupaverunt, ex aliquo codice ms., ut credere par est. Porro sequentem titulum *Capitolares, etc.*, ex eodem cod. Claromontano descripsimus, qui sic in Boheriano habetur: *Incipiunt capitula libri, quod est excerptum de Chronicis Græc. episc. Thoronacis*. Et ex simili, ut quidem conjicio, codice Canisius, tomo II *Lect. antiquæ Thoromacum episcopum* censet esse hujus operis auctorem, qui *Græce* scripserit. Dicitur autem liber quartus, quod inter varia chronica, quæ ille auctor in unum corpus collegit, Gregorii epitome quarto loco habeatur. De his plura in præfatione generali ad hunc tomum diximus.

543-544 CAPITOLARES LIBRI QUARTI.

QUOD EST SCARPSUM DE CHRONICA GREGORII EPISCOPI TORONACI, IN CHRISTI NOMINE FIAT.

I.	De Chonis, et Agecio Patricio.	III.	De duobus Francorum tribus, et pygnis cum re publica.
II.	De Francorum origine et eorum regibus.		

- IV. De Francis, et Valentiniano imperatore.
 V. De regibus denuo in Francis creatis.
 VI. De Justiniano et Constantino, vel Honorio, imperatoribus.
 VII. De eversione urbis Trevericæ, quæ a Francis facta est per Lucium.
 VIII. De Castini domesticorum comitis pugna cum Francis.
 IX. De initio regis dinuo [Ch., criniti] Francorum.
 X. De Avito imperatore.
 XI. De Childerico rege Francorum, et Wiomado Franco.
 XII. De Basina regina et Childerico.
 XIII. De Eorico rege Gothorum, et basilica sancti Juliani martyris.
 XIV. De *Edicio* [Al. *Edecio*] eleemosynam tribuente.
 XV. De initio regni Chlodovei, et Syagrii patricio.
 XVI. De Chlodoveo, et sancto Remedio urbis Remensis.
 XVII. De Gundocho rege Burgundionum et filii eius.
 XVIII. De Chlodoveo rege, et Chrotechilde regina, et Aurilano qui follem perdidit.
 XIX. De Aridio sapiente, et ejus consilio.
 XX. De conjunctione Chrotechildæ et Chlodovei.
 XXI. De initio christianitatis Chlodovei per beatum Remedium, qui eum baptizavit.
 XXII. De Godegisilo, et Gundobado, et Chlodoveo rege.
 XXIII. De consilio Aridii sapientis.
 XXIV. De Aridio, Gundobado, et Chlodoveo rege.
 XXV. De Alarico rege Gothorum, et Chlodoveo rege.
 XXVI. De interitu Chlodovici filii Sigiberti regis.
 XXVII. De interitu Chararici regis.
 XXVIII. De interitu Ragnacharii regis.
 XXIX. De interitu Chlodovei regis.
 XXX. De divisione regni inter filios quatuor Chlodovei regis.
 XXXI. De Amalrico filio Alarici regis.
 XXXII. De Alanis [Ch. al. et Boh., Alamannis], qualiter in regno Francorum interfecti sunt.
 XXXIII. De Regibus Toringorum; et Toringia ditioni Francorum subicitur.
 XXXIV. De Gundobado et filio ejus Siginundo.
 XXXV. De transitu Sig. mundi.
 XXXVI. De obitu Chlodomeris.
 XXXVII. De eo quod regnum Burgundiæ Francorum ditioni subicitur.
 XXXVIII. De pace falsa inter Childebertum et Theudericum.
 XXXIX. De Chrotechilde regina et nepotibus suis, qui a Chlotario sunt interfecti.
 XL. De obitu Theudeici.
 XLI. De Childeberto et Theudeberto contra Chlotarum agentibus.
 XLII. De Childeberto et Chlotario in Spania cum exercitu aggressis.
 XLIII. De Theuthachado [Al. Theudehado] rege Spaniæ interfecto.
 XLIV. De uxore et filia Theuderici regis Italiæ interfectis, et compositione.
 XLV. De Theudeberto in Italiam ingresso, et Italia recepta.
 XLVI. De Verdunensibus a Theudeberto recuperatis.
 XLVII. De morte Chrotechildæ reginæ.
 XLVIII. De Agylane rege Spaniæ.
 XLIX. De Athaugildo rege Spaniæ.
- A L. De Theudebaldo filio Theudeberti, Buceleno duce, Belesario et Narsete patricis.
 545-546 LI. De regno Chlotarii et pugna cum Saxonibus.
 LIII. De Childeberto et Chramno filio Chlotarii.
 LIII. De morte Childeberti.
 LIV. De exsilio Walderadæ relicte Childeberti et interitu Chramni.
 LV. De obitu Chlotarii et divisione regni inter filios ejus quatuor.
 LVI. De Guntramno et regina Marchetrude, et ancilla Bobilane.
 LVII. De Sigiberto et Brunichilde regina.
 LVIII. De Chrodino duce et bonitate ejus.
 LIX. De Gurgone effecto majore domus.
 LX. De Chilperico quod Galesindam [Al. Gachisindam] sororem Brunehildis accepit.
 LXI. De Chunis et Sigiberto rege.
 LXII. De Arvernus et Celso patricio.
 LXIII. De Athaugildo, Leuvane et Leuvildo regibus Spaniæ.
 LXIV. De obitu Justiniani et imperio Justiniani.
 LXV. De Langobardorum gente, et eorum origines et nomine.
 LXVI. De obitu Alboini Italiæ regis.
 LXVII. De Langobardis in Franciam prorumpentibus.
 LXVIII. De Mummolo Patricio et Langobardis, vel Saxonibus.
 LXIX. De Chlodoveo filio Chilperici.
 LXX. Quod Chilpericus civitates de regno Sigiberti pervasit.
 LXXI. De interitu Sigiberti et pace Guntramni.
 LXXII. De exsilio Brunichildæ et rege Childeberto.
 LXXIII. De supputatione annorum ab Adam usque ad transitum Sigiberti.
 LXXIV. De Meroveo filio Chilperici, et Brunichilde.
 LXXV. De Chlodoveo filio Chilperici, et pugna Mummoli patricii et Desiderii ducti.
 LXXVI. De pugna inter Suevo et Saxones.
 LXXVII. De comitibus Brittonorum.
 LXXVIII. De Guntramno et Childeberto adoptato in filium.
 LXXIX. De Justinii imperatoris amentia, et uxore ejus Sophia.
 LXXX. De thesauris Narsedis patricii.
 C LXXXI. De largissimis elem. synis Tiberii imperatoris, et Sophia Augusta.
 LXXXII. De regimine Childeberti, et inundatione aquarum, et igne de celo civitates et vicus urente.
 LXXXIII. De filia Sigiberti, nomine Sidegunde, uxore Emengildi.
 LXXXIV. De morte Ithorum Chilperici trium.
 LXXXV. De fuga Mummoli.
 LXXXVI. De pace Chilperici et Childeberti falsa.
 LXXXVII. De re lauso, nomine Hospitio.
 LXXXVIII. De morte Chrodini [Al. Rodini] ducti.
 LXXXIX. De Gundoaldo filio Chlotarii, qui regnare coepit, et interfectione Mummoli.
 XC. De eo quod Chilpericus Parisios invadit.
 XCI. De timore Chilperici, ut cum thesauris aufugit [Clar., ut Eteruoacum fugit].
 XCII. De Childeberto, quomodo in Italiam fuerit aggressus.
 XCIII. De Chilperico, quod filiam suam in Spaniam cum thesauris direxit, et in continuo ad Calam villam mortuus est.
- D

HISTORIA FRANCORUM EPITOMATA.

547 I. Cumque Wandali præterissent a Galliis, nec multo post tempore Chuni Gallias ingredi disponebant (Greg. Tur. lib. II, cap. 2, 5). Quod cum beatus Arvadius * episcopus Tungrorum civitatis audis-

* Sic Clar. et codex Ambracianus, tomo II Bibliothecæ Cæsareæ Lambecii laudatus. At editi, Ser-

set, Romam pergit ad limina sancti Petri apostoli. Ibi quotidianum jejunium et vigiliis assidue faciens, in visione somni ab apostolo responsum accipiens decretum ab Altissimo Chunos ingredi Gallias,

vatus. Boh., Cumque beatus Arvadius episc. Theuorum. Vide notas in lib. II Gregorii cap. 5.

protinus ad civitatem suam reliit, prædicens ejus A obitum, ut hoc malum non videret. Aiecium * patri-
cium hujus Chronici gesta laudant. Virilis habitu
formatus, animo alacer, membris vegetus, equis
promptissimus, sagittarum peritus, conti impiger,
bellis aptissimus, pavis captator celebris, nullius
avaritiæ sectator, bonis animæ præditus, injuriarum
patientissimus, laboris appetens, impavidus periculo-
rum; famis, sitis, vigiliarum tolerantissimus; 548 cui
ineunte ætate prædictum liquet quantæ potentæ
fatis [Al. factis] destinaretur, temporibus suis futu-
risque celebrandum (Cap. 6). Hæc supradictus histo-
riographus de Aiecio narrat. Cum inisset cortamen cum
Chunis, quæ gesserit Idacius suæ historiæ hujus volu-
mine narrat ^b (Cap. 7). Nam his diebus oratione ux-
oris suæ ad limina beatissimorum apostolorum Petri B
et Pauli juniis et vigiliis discurrere, interceden-
tibus apostolis, Aiecius a periculis liberatur. Revel-
atum est cuidam pauperi, nuntianti uxoris Aiecii
orationibus fuisse salvatum. Quod cum a paupere
proditum fuisset, pauper cæcitate percutitur.

II. De Francorum vero regibus beatus Hieronymus,
qui jam olim fuerant, scripsit ^c. Quod prius Virgiliti
poetæ narrat Historia, Priamum primum habuisse
regem, cum Troja fraude Ulixis caperetur, exinde-
que fuisse egressos. Postea Frigam habuisse 549 re-
gem, bifaria divisione partem eorum Macedoniam
fuisse aggressam; alios cum Friga vocatis Frigios,
Asiam pervagantes, in litore Danuvii fluminis et
maris Oceani consedisse. Denuo bifaria divisione
Europam media ex ipsis pars cum Francione eorum C
rege ingressa fuit. Qui Europam pervagantes, cum
uxoribus et liberis Rheni ripam occuparunt, nec
procul a Rheno civitatem ad in-tar Trojæ nominis
ædificare conati sunt. Cœptum quidem est, sed im-
perfectum opus remansit. Residua eorum pars, que
super litore Danuvii remanserat, clectum a se Tur-
chot ^d nomine regem, per quem vocati sunt Turchi,
et per Francionem alii vocati sunt Franci, multis
post temporibus cum ducibus externas dominatio-
nes semper negantes [Ch., regentes].

III. Francos transgisse comperimus usque ad
Marcomerem, Sonnonem et Genebaudum duces (cap.
9). Cum quibus temporibus imperatoris Theodosii
in Germaniam prorumpentes, pagos depopulantes,
etiam Colonizæ metum incusserunt. Quod cum Tre- D

veris perlatum fuisset, Nanninus [Al. Nannius] et
Quintinus Magister ^e militum collecto exercitu Fran-
cos de Germania ejecerunt. Apud Carbonariam de
Francis strages litur. Post Heraclio et Joviano ^f cum
exercitū ultra Rhenum transeuntibus, disponentes
Francos ad internecionem perducere, tantæ strages
ex militibus a Francis factæ sunt, ut Heraclius et
Jovianus vix de eodem prælio potuissent evadere.
Nec ulterius adversus Francos præsumperunt arma
arripere. Post paucum temporis Arbogastes superbia
elatus adversus Francos arma commovit, cum eis-
dem dimicans victus effugit.

IV. Franci Treveris hiemando residere præsu-
munt (Ibid.). Valentiniano imperatore infra privati
modum redacto, militaris rei cura Francis satelliti-
bus tradita. Civilia quoque officia transgressi, 550 in
conjuracionem Arbogastis sacramentis obstricti sunt.
Arbogastes Marcomerem et Sonnonem duces odiis
insectans, exercitus Francos deceptos, uren-
dosque cum decusis foliis, nudæ atque arentes sil-
væ insidiantes aggredere, transgresso Rheno pagum
quem Chamavi ^g incolunt, depopulatus est.

V. Dehinc extinctis ducibus in Francis denuo
reges creantur ex eadem stirpe qua prius fuerant
(Ibid.).

VI. Eodem tempore Jovianus ornatus regio-
sumpsit. Constantinus fugam vertens Italiam diri-
git, missis a Joviano ^h principe obviam percussoribus,
super Mentio ⁱ flumine capite truncatur. Multi nobi-
lium jussu Joviani apud Arvernus capti, et a ducibus
Honorii crudeliter intercepti sunt (Ibid.).

VII. Treverorum civitas factione unius ex senato-
ribus, cui nomen Lucius, a Francis capta et incen-
ta est. Cum Avitus imperator esset luxuriæ deditus, et
iste Lucius haberet mulierem pulcherrimam cuncti-
rum, fingens Avitus ob infirmitatem corporis lecto-
se depremere, jussit ad omnes senatrices, ut eum
requirerent ^j. Cumque uxor venisset Lucii, vique ab
Avito oppressa fuisset, in crastino surgens de strata
Avitus dixit ad Lucium: Puchras thermas habes,
et frigida lavas ^k. Hæc indignante Lucio, sua factione
direpta est civitas, et incensa a Francis.

VIII. Castinus domesticorum comes expeditionem
accepit contra Francos, eosque proterit, Rhenum

* Sic Clar., Boh. et Freher. Chesn. vero, *Agetium*.
Car., *Aetium*, quod est vulga nomen.

^b Fredegarius, ut in præfatione dictum est, Col-
lectionem Chronicorum in quinque aut sex libros
divisam edidit. Liber tertius est ex Idatio excerptus,
qui hic laudatur, ibique Ælius dicitur primo Atti-
lan., tum Thorismundum, accepta ab utroque pecu-
nia, fefellit.

^c Hieronymus in vita sancti Hilarionis: *Inter Sa-
xones quippe et Alemannos gens est, non tam lata quam
valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia
vocatur*. Procopius etiam Germanorum nomine Fran-
cos passim designat.

^d Annoin. lib. II, cap. 2, cum Boh., *Torchot....
Turchi*. Roric, lib. I, *Torcat*.

^e Boh. et Can., *magistri militum*.

^f Editi, *Joviniano*; et infra Clar., in indice capit.,
Joviano. Boh., infra, *Eraclio et Joviniano cum pa-
cis*. Is est Jovinus, ut hæc Ch. al., unus ex his qui
temporibus Honorii tyrannidem assumpserunt. Fal-
sum est autem a Jovini missis Constantinum occisum
fuisse. De Arbogaste, qui genere erat Francus, v. de
Vitam sancti Ambrosii.

^g Clar., *Amavi*. Boh., *Amogi*.

^h Incaute Fredegarius hic quæ de Honorio Frige-
ridus scripsit, tribuit Jovino.

ⁱ Boh., *Mentia*. Appellatur Mincius, vulgo *Mencio*,
seu *Menzo*, Italiæ fluvius, qui Mantuam urbem at-
luit, et in Padum labitur.

^j Ch. marg., *jussa ad omnes senatrices ut eum vi-
tarent, misit*.

^k Clar. et Boh., *Nam frigido lavas*. Freh., *frigide*.

transit, Gallias pervagatur, usque ad Pyrenæos montes pervenit ^a.

IX. Franci electum a se regem, sicut prius fuerat, crinitum inquitentes diligenter ex genere Priami, Frigi, et Francionis, super se creant, nomine Theodemerem [Al. Theodomirum] filium Richeimeris, qui in hoc prælio, quod supra memini, a Romanis interfectus est (*Ibid.*, et cap. 10). Substituitur filius ejus Chlodeo ^b in regnum, **551** utilissimus vir in gente sua, qui apud Esbargem castrum ^c residebat, quod est in termino Thoringorum. Burgundiones quoque Arianorum secta utebantur, sedentes in Cisalpinis. Chlodeo missis exploratoribus ad urbem Camaracum; perlustrans omnia, ipse sequitur, Romanos proterit, civitatem capit; et inde usque Sæminam fluvium occupavit. Hæc generatio fanaticis usibus culta est. Fertur super littore maris æstatis tempore Chlodeone [*Boh.*, Chlodovei] cum uxore recedente meridie, uxor ad mare lavatum vadens, terretur a bestia ^d Neptuni, qui Minotauro similis eam appetisset. Cumque in continuo aut a bestia aut a viro fuisset ^e, concepit, ac peperit filium, Meroveum nomine, a quo reges Francorum postea Merovingii vocantur.

X. Avitus imperator luxuriosus apud Placentiam urbem episcopus ordinatur, et post ad ecclesiam ^f sancti Juliani fugiens vitam amisit (*Cap. 11*).

XI. Childericus vero filius Merovei cum successisset patri in regno, nimia luxuria dissolutus, filias Francorum stupro tradidit (*Cap. 12*). Illi vero ob hoc indignantes, eum de regno ejiciunt. Wiomadus Francus fidelissimus cæteris Childerico, qui eum, cum a Chunis cum matre captivus duceretur, fugaciter liberaverat. Hic inventum unum aureum cum Childerico dividens, dum cerneret quod eum Franci interficere cõnarentur, dixit ei: Fuge in Thoringiam, latita aliquantulum ibi. Si tibi potuero Francos placare, istum aureum medium tibi ad signum dirigam; et si non potuero, ubicunque aggressus fueris, mihi notam facias viam tuam. Quando quidem potuero, et istam partem tibi direxero, partesque [*Ch.*

pariterque] conjunctæ unum effecerint solidum, tunc securus patriam **552** repedabis. Childericus habitans in Thoringia apud regem Bisinum, uxoremque ejus Basinam ^g lauit. Franci tunc Ægidium ^h unanimiter regem adsciscunt. Wiomadus amicus Childerici subregulus ab Ægidio Francis instituitur ⁱ, ejusque consilio omnes Francos singulis aureis tributavit. Illi acquiescentes impleverunt. Dixitque iterum ad Ægidium Wiomadus: Gens hæc durissima, quæ mihi ad agendum jussisti, parum attributæ sunt. Superbia sæviunt; jubet ut ternos solidos tribuantur. Quod cum factum fuisset, acquiescentes Franci dixerunt: Melius nobis est ternos solidos tributa solvere, quam cum Childerico gravissimam vitam ducere. Wiomadus iterum ad Ægidium dicit:

B Rebelles existunt tibi Franci; nisi præceperis ex eis plurimos jugulari, eorum superbiam non mitigas. Electos a Wiomado centum inuites et in necessitatibus incongruos ^j ad Ægidium direxit, quos Ægidius consilio Wiomadi usus interficere jussit. Wiomadus dixit secretius ad Francos: Non sufficienti tributa quæ solvitis? Quædiu hoc malum sustineret vultis, ut parentes vestri sicut pecora jugulentur? Tunc Franci unanimiter dixerunt: Si Childericum ubicunque potuissemus reperire, libenter eum super nos recipere ad regem, forsitan per ipsum de his afflictionibus eriperemur. Tunc Wiomadus protinus ad Ægidium vadens, dixit: Modò est gens Francorum tuæ disciplinæ perdomita. Datisque eidem ^k consilium legatos ad Mauricium imperatorem dirigere, gentesque vicinas, si posset, attrahere, ut vel quinquaginta millia solidorum ab imperatore ^l dirigerentur, quo potius gentes accepto in munere se imperio subjicerent. Addensque dixit ad **553** eum: Aliquantulos solidos tuæ instantiæ locum accipiens militavi, parum servus tuus argentum habeo. Vocabam cum tuis legatis puerum dirigere; ut melius Constantinopoli tibi argentum mercaret. Tunc acceptis ab Ægidio quingentis in munere aureis, quos ad hoc opus emendum transmitteret, misit puerum creditarium sibi cum media parte aurei quem cum

^a Hæc de Stilicone Gregorius lib. ix, cap. 2, ex Orosio commemorat, quæ incaute Castino, Ch., *Gastino*, de quo paulo superius dixerat Gregorius, *Fredegarius* attribuit.

^b Sic Clar., alia tamen manu, et quidam antiqua; aliquis scripsit *Clodoveus*. Sic et habet Can. At. Boh. et filius *Chloveus*. Alii; *Chlogio*. Gregorius, cap. 9, de Theodemero et Chlodione agit, sed nusquam scripsit Chlodionem fuisse Theodemeri filium. Aimobinus et Roricone Marcomerem Priami filium fuisse aiunt, et ex Marcõnere Pharamundum prodissæ, cui in regem electo, et postea defuncto, Chlodio ipsius filius successit.

^c Ed., *Hespergem*. Alii cum Anonymo, Roricone, et Aimoino *Dispargum*.... Omnes habent infra *Thoringorum*.

^d Clar., *Lavandum vadens bestia Neptuni quinolauri similis*.

^e Boh., *concepta, peperit*. Chesn., *continuo a bestia lacta fuisset*. Hanc porro narrationem ab interpolatore additam fuisse censet Coitinus ad annum 426, idque sub Carolinis principibus, ut Merovingii principes, inquit ille, qui e regno exciderant, in viliori

haberentur apud populos pretio. At falsam esse hanc viri eruditi conjecturam ex eo patet, quod hic locus integer habeatur in cod. Claromontano; qui ab annis mille sub prima regum nostrorum stirpe descriptus est.

^f Boh., *Basilicam*, et sic eam inferius appellat.

^g Clar., *Bysinum*, et infra semel *Bysinam*. Boh., *lauit Francis. Tunc*.

^h Clar., *Ejeium*, et infra semper *Ejegius* dicitur: Alii *Egidius*. Boh., ut plurimum, *Ecius*.

ⁱ Sic C. ar., at editi, *Wiomadam amicum Childerici subregulum ab Ægidio iterum Franci instituerunt*. Deest iterum in Can., at Chesn. al. et Aimoin. *Wiomadam*. Boh., *Widonadam*.... *sub regulis ab Ægidio Franci instituerunt*... *singulos aureos*.

^j Sic Clar. et Boh. Editi vero, *utiles... congruos*.

^k Clar. et Freh., *dans idemque*. Chès., *dansque eisdem*. Canisii lectionem sequimur. Marcianus tunc, aut certe Leo ejus successor CP. regnabat; in Occidente vero Majorianus. Alterutrum hic Mauricium appellat *Fredegarius*. Nam Mauricius imp. sub sæculi seqq. lineam vixit.

^l Freher., *ad imperatorem*.

Childerico diviserat, saccellum p'enum plumbeis, A quos puer pro solidis secum portaret. Comperto jam Childericum Constantinopoli esse, cum legatis Ægidii puer aggreditur his verbis instructus, ut legatos præcederet, et Childerico protinus nuntiaret, priusquam legati in conspectum imperatoris venirent, quod Ægidius qui tributa publicis ærariis solvere debebat, tributa imperatori solvenda quæreret. Quod cum Childericus Mauricio imperatori nuntiasset, repletur furore et indignatione, cum legati Ægidii ei præsentati fuissent, his verbis suggerentes, jubet eos retrudi in carcerem. Dixitque Childericus ad Mauricum imperatorem: Jube me servum tuum ire in Gallias. Ego furorem indignationis tuæ super Ægidio ulciscar. Multis muneribus a Mauricio Childericus ditatus, vectu navali revertitur in Gallias. B Quem cum Wiomadus nuntiante puero comperisset, castris Barro^a ad ipsum venit, et a Barrensisibus receptus est. Eorum omnes reditus publicos pro initio receptionis consilio Wiomadi benigne concessit. Deinde ab omnibus Francis resublimatur in regno, multaque prælia cum Ægidio egit. Plures strages ab ipso factæ sunt in Romanis.

XII. Basina quæ Bisinum regem in Thoringia jugalem habebat, cum audisset Childericum a Francis in regno sublimatum, cursu veloci relinquens Bisinum ad Childericum transit (Cap. 12). Qui cum eam sollicitè interrogasset qua de causa ad eum de tam longe venisset, respondisse fertur: Novi, inquit, utilitatem tuam, quod sis valde strenuus; 554 ideoque veni ut habitem tecum. Si utiliorem sub cælo scissem, C ad eundem expetissem. Quam Childericus gaudens, et diligens ejusdem pulchritudinem, in conjugio copulavit. Cum prima nocte jugiter stratu junxissent, dicit ad eum mulier: Hac nocte a coitu virili abstinebimus. Surgo secretius, et quod videris ante aulas palatii, dicas ancillæ tuæ. Cumque surrexisset, vidit similitudinem bestiarum^b leonis, unicornis et leopardi deambulantium. Reversusque dixit mulieri quæ viderat. Dicit ad eum mulier: Domine mi, vade denuo, et quod videris narra ancillæ tuæ. Ille vero cum foris abisset, vidit bestias similitudine ursi et lupi deambulantes. Narrans et hæc mulieri, compellit eum tertio ut iret, et quod videbat nuntiaret. Cumque tertio exisset, vidit bestias minores similitudine canis et minorum bestiarum ab invicem detrahentium et volutantium. Cumque Basinæ hæc universa narrasset, abstinentes se caste usque in crastinum, surgentes

de stratu dixit Basina ad Childericum: Quæ visibiliter vidisti, veritate subsistunt. Hæc interpretationem habent. Nascetur nobis filius fortitudine leonis signum et instar tenens; filii vero ejus leopardi et unicornis fortitudine signum tenent. Deinde generantur ex illis qui ursis et lupis fortitudinem et voracitatem eorum simulant. Et tertio quæ vidisti ad discessum, columnæ regni hujus erunt, qui regnabunt ad instar canum, et minoribus bestis eorum consimilis erit fortitudo. Pluritas autem minorum bestiarum, quæ ab invicem detrahentes volutabant, populos sine timore principum ab invicem vastandos significat. Concepit Basina, et peperit filium, nomine Chlodevicum. Hic fuit magnus et pugnator egregius, ad instar leonis fortissimus cæteris regibus. Childericus cum Odouacro rege Saxonorum Aurelianus pugnans, Andegabum victor perrexit. Mortuo Ægidio, reliquit filium, Syagrium nomine (Cap. 18). Eodem tempore Brittones de Betonica [Al. Biturica] a 555 Gothis expulsi, multi apud Do'ensem^c perempti sunt. Paulus comes cum Romanis et Francis bellum Gothis intulit, et prædas egit. Childericus Odouacro superato Paulum comitem interfecit, Andegavis obtinuit (Cap. 19). His actis, inter Saxones et Romanos bellum gestum est. Saxones terga vertentes, multis ex eis extinctis, insulæ^d eorum, cum multo populo interempto, a Francis captæ atque subversæ sunt.

XIII. Ipso anno terræmotus fuit. Eoricus Gothorum rex decimo quarto regni sui anno ecclesiam sancti Juliani Brivate columnis ornatam mirifice construxit^e. Regnans Eoricus annos viginti (Cap. 20).

XIV. In Burgundia nimia famis oppressio advenit (Cap. 24). Cumque populus a fame diversis regionibus dispergeretur, nec esset qui alimoniam præberet; Ædicus^f quidam ex senatoribus magnam tunc rem in Deo fecisse perhibetur. Misit pueros suos cum equitibus [id est equis] et pleustris per vicinas sibi civitates; ut eos qui inopia vexabantur sibi adducerent. Cunctos pauperes quos invenire potuerunt, adduxerunt ad domum ejus, ibique eos tempore sterilitatis pascens a fame liberavit. Fueruntque plusquam quatuor millia, quos aluit usque tempore ubertatis. post quorum discessum vox e cælis lapsa pervenit, dicens Ædicio: Quia fecisti hanc rem, tibi et semini tuo panis non indigebit in sempiternum. Ædicus miræ velocitatis fuit, pluribus vicibus multitudinem Gothorum cum paucis in fugam convertit. Evatrix^g

^a Non unum est hujus nominis castrum, vulgo *Bar*, de quo hic locus intelligi possit. Tam enim Barro ad Alban, quam Barro ad Sequanam competere potest. Barrum Ducis, quod nunc videtur cæteris celebrius, tunc temporis nondum constructum fuisse Valesius putat. At cum pagi Barrensis mentio sit ab annis fere mille in testamento Wolfaldi comitis pro conditu monasterii sancti Michaelis in agro Viridunensi, et in aliis ejus ævi monumentis, locum hunc jam tunc celebrem fuisse oportuit, ut pago cognominis nomen indiderit, qui proinde hic potuerit designari, licet ærius Barrum Ducis cognominatus.

^b Istas visiones ad interpola:ore additas putat

Cointius. At, prout jam observavimus ad caput 9, refragatur cod. Claromontani auctoritas.

^c Editi aliquot, *al. Tolosam*, falso. Est enim vicus Biturigum. Vide notas ad Gregorii lib. II, cap. 18.

^d Ed. tio Freh., in solo. Boh., in solo... capti atque subversi.

^e Falsitur Fredegarius; nam, ut jam observavimus, non Eoricus, sed Victorius ab Eurico Arvernus præpositus basilicam sancti Juliani, non quidem Brivate, sed in ipsa urbe Arverna, quam hodie Claromontem appellamus, columnis adornavit, non exstruxit.

^f Al., *Ecditius*, seu *Ædecius*.

^g Ed., *Evatrix*. Boh. et Ch. al., *Evagrua*.

rex Gotthorum excedens Spahum limitem, gravem in Galliis intulit persecutionem (Cap. 25).

XV. Defuncto Childerico, Chlodoveus ejusdem filius regnavit pro eo (Cap. 27). Anno autem quinto regni ejus Syagrius Romanorum patricius apud civitatem Sexonas^a, quam quondam pater suus tenuerat, sedem habebat: super quem Chlodoveus cum Ragnachario irruens, Syagrius illum cernens **556** exercitum terga vertit, et ad Alaricum regem Tholosam cursu veloci perrexit. Chlodoveus legatos ad Alaricum mittit, ut eum redderet, alioquin noverit sibi bellum inferri. At ille metuens, ut Gotthorum pavere inos est, Syagrium vincitum legatis tradidit. Quem Chlodoveus custodiæ mancipavit, regnoque ejus accepto, eum gladio trucidare [Boh., truncare] præcepit. Chlodoveus, eo quod esset fanaticus, ecclesias deprædari permisit.

XVI. Igitur de ecclesia Remicianæ urbis urceum magnum hostis abstulerat cum reliquis ministeriis (Ibid.). Sanctus ac apostolicus Remedius pontifex ejusdem urbis ad Chlodoveum veniens postulans, si aliud de sacris vasis recipere non mereretur, saltem vel urceum illum reciperet. Audiens rex dixit: Mitte nuntium usque Suessionas, ibi quæ acquisita sunt dividenda erunt. Si mihi illud sors dederit, petitionem tuam implebo. Cum præda in medio dividenda poneretur, ait rex: Rogo ut saltem mihi vas istud extra partem concedatis. Hæc rege dicente, respondent Franci: Gloriose rex, quæ cernimus tua sunt; sed et nos tui sumus, domine, quod tibi placet, fac. Tunc unus levis, invidus et facilis, voce magna urceum impulit, dicens: Nihil hinc accipies, nisi quod tibi sors vera largitur. Rex injuriam hanc patientia lenivit. Sorte posita, acceptum urceum beato Remedio transmisit, servans abditum sub pectore vulnus. Kalendas Martias jussit omnes armatorum phalanges se ostensuros venire. Ubi cunctos circumibat venit ad urcei percussorem, dicens ad eum: Inculta est armatura tua, neque securis est utilis. Apprehensamque securem ejus terræ dejecit. Et ille cum paululum inclinatus fuisset, rex elevatis manibus secure caput ejus defixit: Sic, inquit, et tu Suessionis urceo fecisti, magnum sibi per hanc causam timorem statuens^b.

XVII. Fuit igitur Gundiochus rex Burgundionum ex genere Athanarici **557** regis persecutoris (Cap. 28). Huic fuerunt quatuor filii, Gundobadus, c Godegiselus, Chilpericus et Godemarus. Gundobadus Chilpericum fratrem suum interfecit gladio; uxorem ejus

ligato ad collum lapide aquis immersit: duos filios eorum gladio trucidavit; duas filias exilio condemnavit, quarum senior nomine Saedeleuba^d, mutata veste, se Deo devovit, junior Chrotechildis vocabatur.

XVIII. Porro Chlodoveus legationem in Burgundiam sæpius mittens ambiebat Chrotechildem (Ibid.). Et cum non esset licitum eam videre, Chlodoveus Aurelianus^e quemdam ex Romanis, ingenio quo poterat, ad Chrotechildem prævidendam direxit. At ille nisi singulus, ad instar mendici peram ad dorsum ferens veste deformi, illis perrexit partibus, anulum Chlodovei, quo ei potius crederetur, secum portans. Cumque ad Januam civitatem^f ubi Chrotechildis cum germana Saedeleuba sedebat, venisset, et illæ hospitalitate peregrinos sectantes eum causa mercedis suscepissent, et pedes ejus Chrotechildis lavaret, Aurelianus verbo secreto inclinans ad eam, dixit: Domina mi, grande verbum tibi nuntiaturus sum, si locum dare dignaris, ubi secretius suggeram. Illa annuens, inquit: Loquere s. Dixitque Aurelianus: Chlodoveus rex Francorum me direxit ad te; si voluntas Dei fuerit, te vult ad culminis sui sociare conjugium. Ut certa fias, hunc anulum tibi direxit. Quem illa accipiens, gavisus est audio magno. Dixitque ad eum. Accipe centum solidos pro laboris tui munere, et anulum hunc meum. Festinans revertere ad dominum tuum, et dic ei: Si me vult matrimonio sociare, prolinus per legatos a patre meo Gundobado postuletur. Legati **558** qui venient, obtenta ad præsens firmitate^g, placitum sub celeritate instituant. Nisi ad perficiendum festinent, Aridii^h cujusdam sapientis de Constantiнопoli adventum vereor, cujus consilio, si prius venerit, hæc omnia dissipabuntur. Aurelianus eodem habitu quo venerat, rediit ad propria. Cum jam prope Aurelianense territorium, nec procul a domo prope accessisset, quendam pauperem mendicum in via secum itineris socium habebatⁱ, cum jam securus Aurelianus sopore depressus esset, a collega suo pera cum solidis ejusdem furatur. Cumque a somno expergefactus fuisset, mærore plenus cursu veloci perrexit ad propria, dirigensque pueros ad inquirendum mendicum qui peram ejus portabat. Quem apprehensum Aureliano præsentant, eumque fortiter triduo casum permisit ire mendicum. Prolinus Aurelianus Chlodoveo regi per singula narrans successionem, suggestionis nuntiat^k. Quod cum Chlodoveo utilitas et consilium

^a Canis., *Santonas*. Sed constat Suessionas urbem hic designari, quæ in veteribus scriptis *Sessonas*, *Sexonas*, aut *Saxonas* vulgo scribitur.

^b Chesn. et Freh., *timorem fecit*. Canis., *causam Franci timorem statuerunt*.

^c Alii, *Gundobadus, Gunthegiselus, Gotemarus*. Mss. Clar. et Boh. lectionem retinimus, et sic semper infra.

^d Ches. al., *Chrona*, et infra *Chrothildis*. Boh., *Chrotechildis*. Vide notas in Gregorium.

^e Aurelianus Patricius memoratur a Gregorio lib. 1 de Gloria mart. cap. 77. Sed hanc de eo mendicum simulante narrationem inter fabulas computant cum Valesio viri eruditii; quam tamen habent Rocio, Anonymus, Aimoinus, auctor Vitæ sanctæ Chlothil-

dis, et alii passim. Gregorius vero, lib. II Hist. cap. 23, legationem a Chlodoveo missam memorat: sed nihil de hac re habet.

^f Sic Clar., non vero *Januam civitatis*, ut Boh., Can. et Freh.; est quippe *Geneva*, quam veteres *Januba* scribebant. Ches., *Genovam*.

^g Clar. Boh., et Can., *annuens verbo secreto audiens, dicitque*.

^h Boh., *oblati ad præsens firment*.

ⁱ Editi, *Aredii*. De hoc vide Gregor. lib. II cap. 32, e/c.

^j Can., *habuit*. Chesn., *quidam pauper mendicus quem in via... habuera... collegæ suo peram juratus e t.*

^k Apud Freh. deest *successionem*. Clar., *narrans*

Chrotechildis placuisset, legatos ad Gundobadum dirigit, petens ut Chrotechildem neptem suam ei in conjugium sociandam traderet. Quod ille denegare metuens, et sperans amicitiam cum Chlodoveo inire, eam se daturum spondit. Legati offerentes solidum et denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Chlodovei sponsant^a, placitum ad præsens petentes, ut ipsam ad conjugium traderet Chlodoveo. Nulla stante mora, inito placito Cabillono^b, nuptiæ preparantur. Venientes cum celeritate Franci Chrotechildem a Gundobado acceptam levantes in basternam^c, cum multis thesauris ad Chlodoveum dirigunt. Chrotechildis cum jam comperisset adventum Aridii revertentis ab imperio, dixit ad seniores **559** Francos: Si vultis me domino vestro præsentare, removete me de basterna, et supra equum levate, et quantum protinus poteritis, illis partibus accelerate. In hac basterna ad suam non possum venire præsentari. Franci levata Chrotechilde super equum, festini ad Chlodoveum pergunt.

XXIX. Cumque Aridius a Massilia velocissimo cursu hæc audiens ad Gundobadum venisset, dixitque ei Gundobadus: Audisti quod amicitiam cum Francis inivimus, neptemque meam Chlodoveo tradidi uxorem? respondens Aridius dixit: Non est hoc amicitiae cultus, sed initium discordiæ perpetuæ. Reminiscere debueras, domine mi, quod genitorem Chrotechildæ germanum tuum Chilpericum gladio trucidasti, matrem ejus lapide ad collum ligato necare jussisti, duos ejusdem germanos capite truncatos in puteum fecisti projicere. Si prævaluerit, injuriam parentum vindicabit. Dirige protinus exercitum post eam, ut revertatur. Facilius unius feret iurgium, quam omni tempore tu et tui scandalizemini^d a Francis. Hæc audiens Gundobadus, exercitum post tergum Chrotechildæ retentandum^e dirigi, qui consequentes thesauros et basternam cuncta retentent. Chrotechildis vero cum appropinquasset Villariaco^f, in qua Chlodoveus residebat, in territorio Trecassino, adhuc antequam terminos Burgundiæ Chrotechildis præteriret, rogans eos a quibus ducebatur, ut duodecim leuvas^g in utrasque partes de Burgundia prædarent et incenderent. Quod cum permittente Chlodoveo fuisset impletum, dixit Chrotechildis: Gratias tibi ago, Deus omnipotens, quod initium vindictæ de genitoribus vel fratribus meis video.

XX. Tunc ad præsens Chlodoveo^h perducitur,

Suissonas nuntiat. Boh., narrans fuisse bonetas (al. m., honestas) suggestiones nuntiat.

^a Boh., Can. et Ches., *desponsant*. Hic Francorum mos dicitur *secundum legem Salicam* in formula veteri apud Bignonium, post Marculfi formulas, p. 219. Vide et ejus notas in variis formulis, n. 5, p. 364.

^b Can. et Chesn. al., *Cavallono*. Boh., *Cavillonno*.

^c Basterna vehiculi genus erat matronis proprium quod lectum erat, ut ex Hieronymo in cap. LXVI Isaïæ colligit Altaserra, *cum umbraculis, quæ nos dormitoria interpretari possumus vel basternas*.

^d Clar. et Boh., *scandalizeris*. Can. et Freh. et Ch. al., *vezentur*.

^e Can., *præsentandam*. Boh., *retentandâ... retentant*. Duo supersunt apud Trecassinos loca, quæ huc

A ipsamque in matrimonium Chlodoveus accepit, quam cultu regali perfecto dilexit amore (*Ibid.*, cap. 29). Habebat jam tunc Chlodoveus filium de concubina, nomine Theudericum. Chrotechildis cum primogenitum filium habuisset, **560** quem baptismo consecrare vellet, virum assidue suadens christianum efficereⁱ nullatenus ad consulendum regis animus movebatur, dicens: Deorum nostrorum jussione cuncta creantur, Deus vester nihil posse inmanifestatur. Regina filium ad baptismum exhibet. Baptizatus autem puer, quem Ingomerem [*Al. Ingomerun*] vocitabant, in albis obiit. Qua de causa pernotus felle rex, increpabat reginam, dicens: Si in nomine deorum meorum puer fuis et baptizatus^j, vixisset. Regina vero Deo omnipotenti gratias agens, ut de utero B suo primogenitum in regno suo acceperit. Post hunc genuit filium, quem Chlodomerem vocitavit; qui cum baptizatus ægrotare cœpisset, dicebat rex: Et iste, sicut frater, moritur. Orante matre, Domino adjuvante, convaleuit. Regina tamen assidue regem verbis blanditis^k ad Christi cultum suadebat (*Cap. 30*).

XXI. Cumque bellum contra Alamannos Chlodoveus rex moveret, suadente regina, vovit, si victoriam obtineret, efficeretur christianus (*Ibid.*). Cumque utraque phalanges certamina jungerent, et strages ingentes essent, dixit Chlodoveus: Deum invoco, quem Chrotechildis regina colit: si me juverit in hoc prælio, ut vincam hos adversarios meos, ero illi fidei. Alamanni terga vertentes in fugam lapsi sunt. Cumque regem suum cernerent interemptum, novem annis^l exsules a sedibus eorum, nec ultimam potuerunt gentem comperire, quæ eis contra Francos auxiliaret, tandem se in ditionem Chlodoveo tradunt. Nam cum de prælio memorato superius Chlodoveus Remis^m fuisset reversus, clam a sancto Remedio Rhemensis urbis episcopo (*Cap. 31*), attrahente etiam Chrotechildæ regina, baptismi gratia cum sex millibus Francorum in Paschaⁿ Domini consecratus est. Cum a sancto Remedio in Albis Evangelii lectio Chlodoveo annunciaretur, qualiter Dominus noster Jesus Christus ad passionem venerat, dixit Chlodoveus: Si ego ibidem cum Francis meis fuisset, injuriam **561** ejus vindicasset. Jam fidem his verbis ostendens, christianum se verum esse affirmat.

XXII. Godegiselus frater Gundobadi solatium per legatos Chlodoveo postulat, cum eum comperisset fortissimum in præliis; promittens, o si ejecerit Gun-

revocari possunt, *Villers* scilicet haud procul ab Archaco et ipsis Trecis et *Villori*, vicus paulo Trecis remotior, Barro ad Albam propinquus. An *villa Riaco*?

^g Can., *leucas*. Clar. altera manu exponit, *leugas*.

^h Editi, *ad præsentiam Chlodovei*.

ⁱ Ed., *ut christianus efficeretur*;

^j Freh., *nominatus*. In cod. Clar. hæc vox omittitur.

^k Can., *blandis*. Clar. et Boh., *blandiciis*.

^l Freh. et Ch. al., *centum quatuor annis*. Locutio obscura, quæ alii auctores non exponunt.

^m Clar., *Remus*. Boh., *Remus... ingressus*.

ⁿ Hunc secuti sunt Hucmarus, Flaloardus; etc. Alii tamen ex sancti Aviti epistola Chlodoveum illi Nativitate Domini baptizatum fuisse volunt.

^o Boh., *promittens se si... d. solve*.

dobadam cum suo solatio a regno, tributum partibus A Chlodovei dissolveret (Cap. 32). Gundobadus ignorans dolum fratris Godegiseli, ad eum misit dicens: Veni ut resistamus Francis unanimiter, ut quod aliæ gentes passæ sunt, non perferamus nos. At ille: Vadam, inquit, et præbeam tibi auxilium. Chlodoveus cum Francis adversus hos duos reges castra Divionensi campania^a direxit ad prælium. Godegiselus Chlodoveo conjungitur, ac uterque exercitus Gundobadi populum atterit. At ille dolum fratris cognoscens terga vertit, Rhodani ripam percurrens Avenionem urbem ingreditur. Godegiselus, obtenta victoria, promissa Chlodoveo ex parte implens, Viennamque triumphans^b. Chlodoveus rex post Gundobadam dirigit, eumque de civitate extrahi præcepit.

XXIII. Aridius prudentissimus vir cum Gundobado intra castra sedens, ad Gundobadam ait: Oportet te lenire hujus hominis feritatem (Ibid.). Ego simulans a te fugere, ad eum transibo, ut faciam quod neque te, neque hanc noceat regionem. Quodcumque tibi per meum injunget consilium, faciendum promitte, donec causam tuam Dominus prosperet.

XXIV. Aridius valedicens Gundobado ad Chlodoveum perrexit, dicens: Illum peritum Gundobadam relinquens, tuæ gloriæ me offero^c (Ibid.). Benigniter a Chlodoveo recipitur. Eratque jucundus in fabulis, strenuus in consiliis, justus in judicio, et in commisso^d fidelis. Dixit ad Chlodoveum: Tua est hæc regio, quare eam vastare permittis? Jube Gundobadam tibi tributa solvendum, et ipsum et regionem dominabis. Quod si noverit, perflce quod cœpisti. Hæc C injuncta a Chlodoveo 562 Gundobadus implere promittens, Chlodoveus rediit in Franciam, relictis cum Godegiselo quinque millibus Francorum. Exiens Gundobadus de Avinione, resumptis viribus, Godegiselum in Vienna circumdat, per aquæductum in civitatem ingrediens Godegiselum interfecit. Francos aggregatos in unam terram ferro trucidavit, nihilque postea Chlodoveo reddere disponens (Cap. 33).

XXV. Igitur Alaricus rex Gotthorum eum amicitias fraudulenter cum Chlodoveo inisset, quod Chlodoveus discurrante Paterno legatario suo cernens, adversus Alaricum arma commovet, et in campania Voglavensi, decimo ab urbe Pietava milliario, Alaricum interfecit, et plurima manu Gotthorum trucidata, regnum ejus a mare Tyrreno, Ligere fluvio, et montibus Pyrenæis, usque Oceanum mare a Chlodoveo occupatum est (Capp. 35, 37). Thesaurus Alarici^e a Tolosa auferens secum Parisius duxit, et

^a Sic Clar., id est, in fallos, castra per campos Divionenses direxit, etc., vel in Campania Divionensi; sic cap. 25 dicitur Campania Voglavensis. Editi habent, castris Divionense Campaniam direxit, etc.

^b Freh., triumphat. Cth. et Ches. al., Avenionemque triumphans, Chlodoveus... dirigit, qui eum de civitate extrahere possent.

^c Clar., Boh. et Freh., expeti, pro gloriam tuam expetii. Frequenter enim casus sextus pro quarto in isto auctore habetur in ms., quod semel monuisse satis sit

^d Ch. al., commissionibus.

^e Cth., levis. Ch. et Freh. al., lenibus, levibus.

A multis muneribus ecclesiam sancti Martini, et sancti Hilarii ditavit, quorum fultus auxilio hæc cernitur implisse. Cumque Parisius perrexisset, ibi cathedram regni sui constituit (Cap. 38).

XXVI. Theudericus ejusdem filius, civitatibus captis circa maritima, jussu patris filius ad eum revertitur (Ibid.). Filii Sigiberti regis, nomine Chlodericus [Al., Chlodoveus], quem cum exercitu in ejus solatio contra Gothos Chlodoveus [Al. Theodericus] habuerat, licinilis^a verbis, dum per Scaldem fluvium navigaret, attractus. Ipse vero patrem suum Sigibertum in Bochnia^f interfecit dolose, et ipse a percussoribus Chlodovei interfectus est. Regnum Sigiberti absque ullo prælio cum thesauris Chlodoveus assumpsit.

XXVII. Chararicum regem parentem suum Chlodoveus interfecit, et regnum suum sibi subdidit (Cap. 41).

XXVIII. Ragnacharium regem, atque suum parentem, Chlodoveus dolis interfecit manu propria, et fratrem suum Richarium similiter manu propria 563 jugulavit (Cap. 42). Regnum Ragnacharii, qui apud Camaracum sedem habebat, suæ ditioni subjecit. Regnum Chlodovei maxime per totas Gallias dilatatur. Studiosè tractavit, ut nullus de suis parentibus superesset, nisi de suo semine, qui regnaret.

XXIX. Mortuo Chlodoveo, sepultus est in ecclesia sancti Petri apostoli, quam suo opere construxerat (Cap. 43). Obiit post Voglense^g bellum anno quinto. Regnum tenuit annis triginta. A transitu sancti Martini usque ad transitum Chlodovei sunt anni centum duodecim. Chrotechildis regina ad limina sancti Martini Turonis orationibus et vigiliis pervocabat.

XXX. Quatuor filii Chlodovei, id est Theudericus, Chlodomerus, Childebertus et Chlotarius, regnum ejus æquo ordine inter se dividerunt (Lib. III, cap. 1). Sortitus est sedem Theudericus Mettis, Chlodomerus Aurelianis, Childebertus Parisius, et Chlotarius Suessionis. Theudericus habebat jam filium, nomine Theudebertum, utilem et strenuum.

XXXI. Amalricus filius Alarici sororem eorum in matrimonium accepit, per quam Barcennona [Leg., propter... Barcinonæ] a Childerico^h et Francis occisus est (Ibid., capp. 2, 3).

XXXII. Dani evectu navali Gallias petunt, in regno Theudericus irruunt, a Theudebertoⁱ filio Theudericus superantur, omnemque prædam et vitam amiserunt.

XXXIII. Thoringorum tres fratres regnabant, Badericus [Al., Baldericus], Ermenfridus et Bertharius Boh., infra, navigaret ad tractum.

^f Ed ti, Burconia; al., Burgundia, Burgunia, Burconiu silva.

^g Boh., Voglavense; al., Vogladense.

^h Legendam Childeberto. Barcino urbs episcopalis provincie Tarraconensis, hodiernæ Catalaunice caput. Vide Gregorii locum.

ⁱ Sic Clar., Boh. et Can. At Freh. et Ches. hic caput 32 sic inchoant: Alani a Theudeberto, etc. Certe in capitulum indice, etiam in Clar. habetur: De Alanis qualiter in regno, etc. Nihil vero de Danis, qui forte lidem sunt, nam solos Danos memorat Gregorius. Boh., pro Dani evectu, habet Alanum evectu, etc.

(*Cap. 4*). Ermenfridus Bertharium interfecit, instigante uxore Ermenfridi nequissima, nomine Amalberga, et Badericum germanum suum cum solatio ^a Theudericum interfecit. Ipse vero a Theudberto filio Theudericum interfecit. Regnum Thoringorum Francorum dittoni subactum est.

XXXIV. Gundobadi filius Sigimundus apud Genuensem ^b urbem, villa Quatrivio, jussu patris sublimatur **564** in regnum, habens uxorem filiam Theudericum regis Italiae, unde habebat filium, nomine Sigiricum (*Cap. 5*). Eadem mortua, aliam duxit uxorem. Filium suum Sigiricum novercae insidiis jussit interfici. Unde postea fortem poenitentiam agens, monasterium sanctorum Agaunensium miri operis construxit ^c, et alia plura monasteria aedificavit. Chrotechildis aasidne filios admonerat mortem patris matrisque, vel germanorum suorum ulcisci (*Cap. 6*). Quam ob causam illi Burgundias appetunt, Sigimundum et Godemarem ^d in praelio vincunt.

XXXV. Chlodomerus Sigimundum, dum ad monasterium sanctorum Agaunensium fugeret, captum cum uxore et liberis, Aurelianis adducit (*Ibid.*). Godemaris terga vertens latuit. Godemaris resumptis viribus regnum Burgundiae tenet. Chlodomerus iterum adversus Godemarem exercitum movet, interfecto Sigimundo cum uxore et liberis.

XXXVI. Praedictum est Chlodomeri ab Avito abbate, quod fecerat Sigimundo, ipso vivere [*Al.*, ipsum item] passurum (*Ibid.*). Cumque Vescroncia ^e Frauci cum Burgundionibus bellum inissent, Chlodomerus capite truncatur, deceptus ab auxiliis Theudericum, qui filiam Sigimundi habebat uxorem.

XXXVII. Franci vero in ipso praelio resumptis viribus, Burgundionibus Vescronciae superatis, et ad internecionem perductis, patriam eorum dittoni subiciunt (*Ibid.*). Chlotarius uxorem Chlodomeris, nomine Gunticham, uxorem duxit, filiosque ejus tres, his nominibus, Theudoaldum, Gunthacharium [*Al.* Guntharium] et Chlodoaldum Chrotechildis aiebat. Childebertus dolose Arvernos contra Theudericum invasit. Chlotarius et Childebertus Burgundias appetunt: sed Theudericus cum eis aggredi noluit. Childebertus et Chlotarius fugato Godemare Burgundias occupant. Theudericus cum exercitu Arvernos vastat (*Cap. 9, 11, 12*). Mundericus qui se parentem regi assererat, regnumque **565** ei debere dixit, a satellitibus Theudericum occidit fraude deceptus (*Cap. 14*). Res ejus fisco subiciuntur.

^a Boh., Ch. al., Freh. al. et Can., suum consilio.

^b Can. et Ch. al., *Ardegonensium*. Item Ch. al., *Agaunensem*.

^c Imo jam antea constructum fuerat, sed modò adauxit, ibique psallentium continuam instituit. Vide Gregorium et notas.

^d Supra dicitur *Godemarus*; hic in Boh., *Godemarus*.

^e Ches. et Freh., *Vesontiae*, et sic infra, locus est prope Viennam Allobrogum, ex Gregorio.

^f Primo apud Romanos, si fides frangeretur, obsides capite damnabantur, ex Tito Livio; satis fuit postea eos in servitutem redigere.

^g Clar. cum Can. et Freh., *Theudericum filium suum Theudebertum ubi Wisigardem*; et infra, *Roma-*

XXXVIII. Inita pace inter Childebertum et Theudericum cum sacramento, datis obsidibus (*Cap. 15*). Sed celerius rumpitur, multique filii senatorum ob hoc ¹ servitio subiciuntur. Nepos beati Gregorii Lingonicae urbis episcopi, Treveris cuidam barbaro serviens, ingenio Leonis cujusdam ex cocis ipsius episcopi, liberatur et reducitur.

XXXIX. Chrotechildis regina cum filiis Chlodomeris, quos aiebat, Parisius resedens, eosque unico amore diligens, Childebertus invidia de eis ductus Chlotarium suadet, ut interficerentur (*Cap. 18*). Ex quibus duo, Theodoaldus et Guntharius Chlotarii manu propria interficiuntur. Chlodoaldus ad clericatum tenditur, dignamque vitam gerens transit; ad cujus sepulcrum Dominus viuites dignatur ostendere.

B Theudericus filio suo Theudberto ² Wisigardem cujusdam regis filiam desponsavit (*Cap. 20*). Theudbertus relinquens Wisigardem, Theotheriam ³ genere Romanam duxit uxorem (*Cap. 22*).

XI. Theudericus vigesimo tertio ⁴ anno regni sui moritur, regnumque ejus Theudbertus assumpsit, qui magnam se atque in omni bonitate praecipuum ostendit (*Cap. 25*). Theotheria zelans a Theudberto, filiam suam dolo interfecit. Theudbertus, relicta Theotheria, Wisigardem duxit uxorem. (*Cap. 25, 26, 27*).

XLI. Childebertus et Theudbertus, foedere inita inter se, contra Chlotarium movent exercitum (*Cap. 28*). Sed orationibus Chrotechildis ad limina sancti Martini, et divino nutu, grandine et infestatione tonitruum et fulguris veniente, separati sunt. Pacem ineuntes ad proprias sedes sunt reversi.

566 XLII. Post haec Childebertus et Chlotarius Spanias appetunt, easque parte maxima depopulati sunt (*Cap. 29*). Amalricum regem Barcenona interficiunt (*Cap. 40*). Caesaraugusta civitas orationibus et jejuniis liberatur ⁵ (*Cap. 29*).

XLIII. Post Amalricum Theudo ⁶ regnat in Spania (*Cap. 30*). Quo interfecto Theudegiselus regnum assumit, qui dum ad cenam laetus sederet, extinctis cereis, a suis occiditur. Cui Agila succedit in regno. Gotthi vero jam olim habent hoc vitium, cum rex eis non placet, ab ipsis interficitur.

XLIV. Et quia Theudericus rex Italiae sororem Chlodovei in matrimonium habuit, ex qua parvulam filiam cum uxore reliquit, cum mater ei regis filium sociandum praevideret, a servo, nomine Tranquillane ⁷, accipitur (*Cap. 31*). Tranquilla cum exercitu

nam duxit. Inter duas tamen has voces aliquid erat scriptum in Clar., quod detritum est ex industria.

¹ Ches. al. et Boh., *Deotheriam*.

² Sic Clar. et Boh. cum anonymo auctore de Gestis Franc. et editis, praeter Chesn., qui cum Aimoino habet *vigesimo quarto*.

³ Bellum quod contra Wisigottos suscepit Childebertus, simul et aliud, quod post annos undecim adversus eosdem Childebertus una et Chlotarius gesserunt, in unum permi cet epitomator. De priori Gregorius lib. III, cap. 40; de altero ejusdem libri cap. 29.

⁴ In indice Clar., et Boh. hic et in indice, habent, *Theuthacodus*; Chesn., *Theudahodus*.

⁵ Chesn. et Freh., *Tranquillianos*. Can. et Boh.,

a matre puellæ capitur, et capite truncatur. Accipit filia mater disciplinam ingerens secum duxit. Filia matrem veneno interfecit. Theodatus a regnum Theoderici ambivit, et filiam, quæ matri exstiterat parricida, in balneo vehementer succenso iussit includi, ut ibi combureretur. Unde causa compositionis quinquaginta millia solidorum Childeberto, Chlotario et Theudeberto transmissi sunt. Quod Childebertus et Theudebertus inter se dividentes, nihil exinde Chlotario dederunt. Theodato defuncto, Totila successit in regnum, quem Narsis patricius interfecit, regnumque Gotthorum in Italia destructum est ^b.

XLV. Post Theudebertus cum exercitu Italiam ingreditur, eamque per maritimos terminos cunctam depopulatur (Cap. 32). Narsis patricius in fugam veritus. Postea Buccelinus d. x, jussu Theudeberti, Siciliam occupat, totamque **567** Italiam dominans, magna ei felicitas ^c in his conditionibus fuit.

XLVI. Petitione Desiderati Verdunensis urbis episcopi Theudebertus clementer octo millia solidos civibus Verdunensibus ad recuperandum dedit (Capp. 34, 36). Theudebertus vexatus a febre moritur decimo quarto regni sui anno.

XLVII. Chrotechildis regina plena dierum et bonis operibus moritur; et in sacratio ^d basilicæ sancti Petri sepelitur (Lib. iv, cap. 1). Chlotarius jubet ad omnes ecclesias tertiam partem fructuum fisco dissolvere; sed resistente Injurioso pontifice hoc malum destruitur (Capp. 2, 3). Chlotarius de Ingunde Guntharium, Childericum, Aribertum, Guntramnum, Sigibertum, et Chlothesindam filiam habuit. De Arēgunde ^e sorore Ingundis Chilpericū, et de Unsina habuit Chramnum.

XLVIII. Angilane in Spania regnante, cum esset iniquus suis, exercitus imperii Spanias ingreditur. Agila interficitur (Cap. 8).

XLIX. Athanagildus succedit in regno, qui ab Spania exercitum imperii expulit (Ibid.).

L. Theudebaldus filius Theudeberti Waldetradam ^f duxit uxorem (Cap. 9). Erat valde iniquus suis, cujus tempore uxæ in cauo ^g natæ sunt. Stella ex adverso veniens in lunam ingressa est. Buccelinus in Italia apud Belisarium et Narsidem ^h patricios *sætraquillane*. Vales., *Trauvillane*, qui censet eum esse Triquillam præpositum domus regis, de quo Boethius lib. i de Consolatione. Plerique enim tunc nomina in *a* producebant in *anis*, ut Attilanis, Melanis, etc. *Triova præpositus cubiculi* dicitur in Excerptis Historiæ ab Henrico Valesio editæ, ad calcem Ammiani Marcellini.

^a Clar. et Boh., *Theothadus*; et infra, *Theuthado*. Ch. al., *Theukadus*. De his vide notas in Gregor., quibus ea junge quæ de Amalasanthæ cæde habet Procopius in Historia arcana, ubi fatetur se Theodoræ Augustæ metu rom in Historia Gotthorum dissimulasse. Hic autem scribit Theodoram veritam ne si Amalasantha, ut ipsa constituerat, Byzantium veniret, Justinianus imp. se ipsa neglecta illius amore caperetur, Petro legato demandasse ut eam per Theodatum interfeci curaret, quod paulo post factum fuit.

^b Alio, sed antiqua manu, Clar., *translatum est*.

^c Ch. al., *infelicitas*. Boh., *magna infelicitas*. Buccelinus in Campaniam adventus meminit Gregor. M. lib. i Dialog. cap. 2.

A pius fortiter diuicans eos in fugam vertit eorumque exercitus proterit. Tandem infirmatus a profluvio ventris, et exercitus sous eadem infirmitate attritus [Al. interit], Belisario jam interfecto, a Narside superatur, et interficitur. Ipsoque anno Theudebaldus obiit, regnumque ejus Chlotarius accepit, copulans Waldetradam sibi uxorem.

LI. Eo anno rebellantibus Saxonibus, Chlotarius, commoto exercitu, maximam eorum partem deleuit, Thoringiam vastans, quia eis auxiliare **568** præsumperant (Cap. 10) ^h. Nec multo post tempore de novo Saxonibus rebellantibus, Chlotarius movit adversus eos exercitum (Cap. 14). Saxones offerentes cuncta emendare quæ male gesserant, et dimidiam partem de omnibus rebus eorum, exceptis uxoribus et liberis, in compositione offerunt. Quod Franci accipere despicientes, eos interficere conantur, Chlotario dicentes: Non pacificabis cum eis, sed surge præliemur et ulciscamur in illis. Cum ille nollet, Franci Chlotarium volentes occidere, invitus perrexit ad prælium, ibique tanta strages a Saxonibus de Francis facta est, ut mirum fuisset.

LII. Childebertus cum Chramno insidias Chlotario parat (Cap. 16). Aribertus ⁱ et Guntramnus jussu patris cum exercitu contra Chramnum dirigunt, sed divino nutu temperante ^j, cum gravi conuscatione exorta a prælio separantur. Chramnus cum Childeberto pertendit (Ibid.). Saxones factione Childeberti in Francia venientes, usque Diviciam ^k civitatem prædas egerunt. Chramnus cum Childeberto se fortiter constringit. Childebertus Rhemensem Campaniam depopulatus est (Cap. 17). Austrapius dux in basilicam sancti Martini Chramnum metuens fugit (Cap. 18).

LIII. Childebertus rex apud Parisios obiit, et in basilica sancti Vincentii, quam ipse construxerat, sepultus est, cujus thesauros et regnum Chlotarius assumpsit (Cap. 20).

LIV. Waldetradam et filias ejus duas in exsilio posuit (Ibid.) ^l. Chramnus in Britanniam fugit ad Conobrem ^m comitem Britannorum. Willacharius socer ejus ad ecclesiam sancti Martini confugit. Per ipsum hæc basilica [Al., ecclesia] incendio concrematur. Postea a Chlotario condigne recuperatur, et stanno

^d In Clar. al. man. additæ sunt litteræ *at*, ut fiat *sacratario*.

^e Ch. al. et Freh. al., *Radegunde*; et infra, *Cunsina*. Cap. seq., *Aquilane, Hispania*.

^f Ed. et infra, *Valderadam*; al. *Vuldoiradu n, Vuldoiradam*.

^g Freh., *Cauro*. Can. et Ch. al., *Sambuco*. Clar., in *paucō*. Sed prima littera fere detrita est; et infra, pro *luna*, Boh. *limina*.

^h Boh., *Qui eorum auxilia præsumperant*.

ⁱ Infra dicitur *Charibertus*. Clar. habet *Airibertus*; al., *Chairibertus*.

^j Scediti. Clar., *temperate*, pro *tempestate*, ni fallor.

^k Can. et Ch. al., *Duuciam*; al., *Deviciam*.

^l Can. et Boh. hæc præcedenti capitulo jungunt, et melius quidem. Legendum porro *Ultrigottam*, quæ fuerat Childeberti uxor. Vide Gregor.

^m Ch. al. et Freh., *Conobertum regem*; et infra, pro *Williacharius*, Clar. et Boh., *Quillacharius*, quod nomen incaute dividitur in Can. Quia *Lacharius*. Et infra Clæs. et Freh., *propter ipsum*.

co peritur. Chramnus a Chlotario patre suo captus, cum uxore et liberis in Britannia igne concrematur, Conober comes Britannorum interfectus ^a.

569 LV. Chlotarius pro suis peccatis quæ gesserat, aut negligenter egerat, exorandum ad limina beati Martini Confessoris properat (Cap. 21). Exinde Compendio villa veniens, quinquagesimo primo regni sui anno vexatus a febre obiit. Chilpericus occupatis thesauris Chlotarii in villa Brennaco, sedem Childeberti Parisius occupat; sed mox exinde repellitur (Cap. 22). Charibertus, Guntramnus, Chilpericus et Sigibertus regnum patris dividunt. Dedit sors Chariberto regnum Childeberti, Parisius sedem habens, Guntramno vero regnum Chlodomeris, sedem habens Aurelianus; Chilperico regnum Chlotarii patris ejus, cathedram habens Suesiones; Sigiberto quoque regnum Theuderici, sedem habens Mettis ^b. Eodem tempore Chuni Gallias appetunt, contra quos Sigibertus movit exercitum, eosque vicit [At., interfecit] atque fugavit (Cap. 23). Postea cum iis pacem iniit. Chilpericus Rhemos invadit, et alias civitates quæ ad Sigibertum pertinebant abstulit, unde inter ipsos bellum civile surrexit. Sigibertus Suesiones occupat; Theodobertum filium Chilperici apprehensum in exilium transmittit: Chilperico victo atque fugato, civitates in suam dominationem revocat. Post annum [Boh., annos] Theodobertum filium Chilperici reddidit, datis in invicem de pace sacramentis ^c. Guntramnus in Burgundia regnans, in locum Agricolanis patricii Celsum instituit, virum in verbis paratum, et in cupiditate promptissimum (Cap. 24) ^d.

LVI. Guntramnus fuit rex bonus, timens Deum (Cap. 25). Accepit primum concubinam, nomine Venerandam, de qua habuit filium, nomine Gundebadum. Post accepit Marchitrudem filiam Magnacharii ^e, quæ postquam de Guntramno habuisset filium, **570** veneno Gundebadum dolose interfecit. Ipsa iudicio Dei filium quem habebat perdidit, et odium regis per saginam incurrit. Eadem dimissa, Austrechildem ejusdem ancillam, cognomento Bobilanem, Guntramnus accepit uxorem, de qua duos filios habuit, his nominibus, Chlotarium et Chlodomerem.

^a Sic Editi, præter Ches., qui cum Boh. habet *interficetur*; Clar., *interfecto*.

^b Gregorius, *Remis*.

^c Can. et Ches., *invicem pace et obsidibus cum sacramentis*.

^d Can. et Ch. al., *civitate prudentissimum*.

^e Clar., *Magnicharii*. Boh., *Magnichari*.

^f Clar., *Cinccione et Wiotico*. Can., *Cuntione et Vivotico*; al., *Conventione*. Ch. al., *Uncione et Vivotico*. Boh., *Quintione et Vinotico*.

^g Clar. et Can., *clamantes filii negligenter*. Freh., *clamantibus filiis negligenter*. Herbaria dicitur, quæ ex herbis seu potionibus maleficia conficit.

^h Clar. et alii, præter Ches., *Anagildum*; et sic infra. At cap. 65 legitur *Athanagildo*.

ⁱ Cod. Clar. et Boh., *ornandum, est auctum ut vocaretur*. Boh., *Branechildes*.

^j De Chrodino vide Gregor. lib. vi cap. 20.

^k Cum hæc voces *Auster*, *Neuster*, etc., frequenter in Fredegario ejusque continuatoribus occurrant, observare convenit Francorum imperium sub Chlodovei filiis et nepotibus in diversas partes seu regna

A Ut Marchitrudis dimitteretur, hæc fuit occasio. Mater ejus, post mortem Magnacharii, de vilibus hominibus unum ex nutritis Magnacharii acceperat maritum, quæ, instigantibus Guntione et Wiotico ^f filiis, ab eodem inater jussu Guntramni separatur, et ipse puer occiditur. Clamant et filii, negligentes ^g matrem herbariam et meretricem. Hæc occasio filiam ejecit de regno. Charibertus rex Ingobergam accepit uxorem. Qua relicta, Meroledem lanarii ^h filiam accepit, et aliam pastoris ovium filiam, nomine Theudechildem, duxit uxorem, ex qua habuit filium, sed protinus moritur (Cap. 25).

ⁱLVII. Porro Sigibertus cum videret fratres suos uxores viles accipere, Gogonem causa legationis ad Athanagildum ^h regem direxit, petens ut ei filiam suam, Brunam nomine, conjugio traderet, quam Athanagildus cum multis thesauris Sigiberto ad matrimonium transmisit (Cap. 27). Ad nomen ejus ornandum et augendum est determinatum ⁱ ut vocaretur Brunechildis, quam cum multa lætitia atque jucunditate Sigibertus accepit uxorem.

LVIII. Ante hæc in infantia Sigiberti omnes Austrasii, cum eligerent Chrodinum ^j majorem domus, eo quod esset in cunctis strenuus, et timens Deum, patientia imbutus, nec quidquam aliud, nisi quod Deo et hominibus placeret, in eo inveniretur; ille hunc honorem respuens, dicebat: Pacem ego in Auster ^k facere non valeo, **571** maxime cum omnes primates cum liberis in toto Auster mihi consanguinei sint; non possum ex eis facere disciplinam, nec quemquam ^C interficere. Ipsi vero per me insurgent, ut agant superstitiose. Eorum acta non permittat Deus, ut me in inferni claustra tradant. Eligite alium quem vultis ex vobis.

LIX. At illi cum non invenirent, tunc, Chrodia consilio, nutritum suum, memoratum superius, Gogonem majorem domus eligunt. In crastino primus a lejus mansionem perrexit Chrodinus ad ministerium, brabile ^l Gogoni in collo tenens. Quod reliqui cernentes, ejusdem sequuntur exemplum. Prosperum hoc Gogoni ad gubernandum fuit, quoadusque Brunchildem de Spania adluxit. Quem Brunchildis continuo apud Sigibertum fecit odiosum, ipsamque, sua

sæpius divisum fuisse. Celebrior divisio, quæ usque ad primæ stirpis linem perseveravit, tria in regna Franciam partiebatur: in Burgundiam scilicet, sic dictam quod eam Galliarum partem quæ Burgundioribus paruerat sub se integram complecteretur; Franciam orientalem, et Franciam occidentalem, quas i homate Theutonico *Ooster rîch* et *Wester rîch*, id est orientale regnum et occidentale regnum ap; ellabant. Francia orientalis postea *Auster* seu *Austria*, ac demum *Austrasia*; occide talis vero *Wester*, tum vescto qua occasione, *Newvester*, id est *Neu Vestria*, *Neptricum*, *Neptria*, *Neustria*, ac tandem *Neustrasia* dicta fuit. Porro licet aliquot Franciæ mbes et regiones constanter in Austrasia, aliquot aliæ in Neustria semper fuerint, nonnullæ tamen fuerunt quæ variis temporibus ad varia regna pertinuere, quod maxime observandum est in legendis istorum temporum monumentis.

^l Can. al., *Bracibe*. Aimoin., lib. iii, cap. 4, *brachium ejus collo superponens suo, signum future divisionis dedit*.

instigante consilio, Sigibertus in'erfecit ^a. Tanta mala et effusiones sanguinum a Brunichildis consilio in Francia facta sunt, ut propheta Sibyllæ implere:ur, dicens: Veniet Bruna ^b de partibus Spaniæ, ante ejus conspectum multæ gentes peribunt. Hæc vero equitum [Id est, equorum] calcibus dirumpitur ^c.

LX. Chilpericus Cachilosindam ^d sororem Brunichildis habuit uxorem, relinquens Fredegundem et alias, quas habebat uxores (Cap. 28). Postea transcendens sacramentum quod Gotthorum legatis dederat, ne unquam Gachilosindam de culmine regni degradaret, ipsamque suffigillare fecit. Post cuius transitum Fredegundem de nouo accepit uxorem. Reputantes ei fratres ejus quod suo ingenio Gachilosinda fuerit interempta, eam de regno efficiunt. Habebat Chilpericus de priore regina Andovera tres filios, Theodobertum, Meroveum et Chlodoveum.

LXI. Chuni [Al., Huni] in Gallias venire conantur, adversus quos Sigibertus 572 cum magno aggreditur exercitu (Cap. 29). Chuni magicis artibus instructi, multis phantasias ostensit, exercitui Sigiberti metum concutunt; terga vertunt. Sigibertus a Chunis circumdatur, sed sua prudentia dona offerens liberatur, nec ei quidquam hæc conditio fecit opprobrium. Pacem sempiternam cum Chunis firmavit, et a rege Chunorum condignis muneribus honoratur.

LXII. Sigibertus præcepit Arvernensibus civibus Arelatam occupare (Cap. 30). Jubente Guntramno a Celso patricio Arverni Arelate trucidati sunt.

LXIII. Atanagildo rege in Spania defuncto, Leuva cum Leuvildo fratre regnum assumunt (Cap. 32; al., 33). Moritur Leuva. Tum Leuvildus in integrum Spaniæ regnum tenet, habens Gadsuindam ^e matrem Brunehildis uxorem.

LXIV. Eodem tempore, defuncto Constantinopoli Justiniano imperatore, Justinus ambivit ^f imperium, vir iniquus et cupidus (Cap. 33; al., 39). Ad quem Sigibertus legatos, Warmacharium [Al., Warmararium] Francum et Firminum comitem direxit, qui pace cum imperatore firmata ^g. Qua facta, secundo anno sunt reversi.

LXV. Langobardorum gens, priusquam hoc nomen assumeret, exientes de Schatanavia ^h, quæ est inter Danubium et mare Oceanum, cum uxoribus et

^a Idem scribit Aimoinus, lib. III, cap. 4, quod tamen falsum videtur ex Gregorii lib. VI cap. 1.

^b Sigibertus in Chronico legit, *Veniet Bruma*, etc, quæ fortasse lectio cæteris est præferenda, licet nulum Fredegarii codicem invenerimus qui eam habeat.

^c De hujus supplicio vide Chronici cap. 41, infra, et appendicem ad Marii Chronicon. Locum in nostra appendice infra integrum dabimus.

^d Ed., *Gachilisindam*; al., *Galsontam*, seu *Valsoniam*.

^e Boh., sicut et infra, cap. 83, *Geressindam*; alii, *Gaisuindam*.

^f Al., *habuit*. Et infra, *Warmarium*, seu, *Warmacharium*.

^g Editi, *pacem firmarent*.

^h Can., *Schandavid*; al., *Schatanavia*. Paulus Diacon., lib. I de Gestis Langob., Scandinviam appellat, cap. 2, ubi dicitur insula non tam in mari posita quam marius fluctibus ob marginum pluvii-

A libris Danubium transeant. Cum a Chunis Danubium transeantes fuissent comperti, eis bellum conati sunt ¹ inferre, interrogati a Chunis, quare gens eorum terminos introire præsumeret. At illi mulieribus suis præcipiunt comam capitis ad maxillas et mentem ligare, quo potius virorum habitum simulantibus plurimam multitudinem hostium ostenderent, eo quod erant mulierum comæ circa maxillas et mentum ad instar barbæ valde longæ. Fertur desuper utraq; phalangæ vox dixisse: Hi sunt Langobardi, quod ab his gentibus fertur 573 eorum fuisse locutum, quem fanatici nominant Wodanum ². Tunc Langobardi cum clamassent: Qui instituerat nomen, concederet victoriam; in hoc prælio Chunos superant, partem Pannoniæ invadunt.

B Nec multo post tempore Narsis patricius, minis Justiniani imperatoris ejusque Augustæ Sophiæ perterritus, eo quod Augusta ei apparatus ex auro factum muliebri, eo quod eunuchus erat, cum quo filaret, direxit, et pensilarios ³ reget non populos. At ille respondet: Filium filabo, de quo Justinus imperator, nec Augusta ad caput venire non possent. Tunc Langobardos a Pannoniis invitans, cum Alboeno rege Italiæ introduxit. Alboenus Chlodesindam Chlotarii regis filiam habuit uxorem; qua defuncta, aliam duxit conjugem, cujus patrem interfecerat (Cap. 33; al., 41.)

LXVI. I, se vero ejusdem mulieris fraude veneno periit (Cap. 35; al., 41). Ipsaque postea cum aliquo Langobardo, apud quem Ravennam fugaciter de civitate Verona, ubi virum occiderat, aggrediebatur, pariter in itinere apprehensi ⁴ et interfecti sunt.

C LXVII. Langobardi regem, nomine Clip [Al. Calip], super se eligunt (Cap. 36; al., 42). Prorumpentibus Langobardis in Gallias, Amatus patricius ab ipsis interficitur; et a [Id est, ex] Burgundionibus multæ ibidem strages factæ sunt. Post Amatam Mummolus patriciatum assumpsit.

LXVIII. Irruentibus iterum Langobardis in Gallias, cum quibus Mummolus fortiter dimicavit, et usque ad internectionem oppressit, pauci ex eisdem Italiæ repedantur (Ibid.). Saxones, quos Theudebertus in Italiæ miserat, in Gallias prorumpunt, apud Stuplonem ⁵ castra ponentes, multæ strages per vicina loca ab ipsis perpetrantur; qui a Mummolo superantem terras ambientibus circumfusa. Dicta est etiam Baltia, ubi hodie sunt regna Sueciæ et Norvegiæ. Vide Ortelium.

¹ Can., *conantur*. Clar. et Freh., *conarint*. Boh., *conarunt*, pro *conarunt*.

² Can. al., *Wisodano*. Is est Romanorum Mercurius, teste Paulo Diacono, qui plura de his et Langobardorum origine et progressu habet lib. I, cap. 8 et sequentibus, quem si lubet consule.

³ Id est effeminatos, qui ut mulieres nendo occuparentur. Penum quippe est manipulus lanæ aut cannabis, qui ex colo pendet et fuso trahitur. Ex hac item voce dicitur a'iquis penum suum absolvisse, qui rem sibi commissam confecit. De hoc Narsis facinore vide Paulum Diacon., lib. II de Gestis Langob. cap. 5; quod fabulosum arbitratur Valesius, lib. IX Rerum Franc., tomo II, p. 36.

⁴ Chesn. et Freh., *pariter interiit*. Namibi apprehensi.

⁵ Alii, *Stiphlonem*. Boh., *Staplonem*. Vide Gregor.

tur, et in Italiam fugaciter revertuntur, amissis omnibus quæ prædaverant (*Cap. 37; al., 43*). Saxones iterum cum uxoribus et liberis in Gallias **574** destinant, ut a Sigiberto rege recepti, in locum unde exierunt redirent. Venientes in territorium Avennicum, Mummolus protinus obviam veniens eis, Rhodanum transire non permittebat. Postea, acceptis muneribus, transire eos permisit. Ad Sigibertum [*Al., a Sigiberto*] pergentes in loco unde prius egressi fuerant, sunt stabili. Postea, defuncto Clip, Langobardorum dūces Chamo, Zaban et Rodanus Gallias irruerunt (*Cap. 39; al., 45*). Quibus obviam Mummolus cum exercitu venit, et hos tres duces cum eorum exercitu usque ad internecionem delevit. In alio anno Mummolus cum exercitu Turonos ac Pictavis, jubente Guntramno, de potestate Chilperici abstulit, et ad partem Sigiberti restituit (*Cap. 40; al., 46*). Multi ibidem de exercitu Chilperici et ipsis Pictavensibus ^a sunt gladio trucidati. Taloardus et Nuccio ^b duces Langobardorum per ostiola in Sidoneo ^c territorium cum exercitu sunt ingressi, ad monasterium sanctorum Agaunensium nimiam facientes stragem. Baccis villa ^d, nec procul ab ipso monasterio, duces et eorum exercitus a Wiolico et Theodofredo ducibus Guntramni sunt interfecti. Quadraginta ^e tantum ex illis fugaciter in Italiam remeant.

LXIX. Chlodoveus filius Chilperici Burdegalem pervadit. A Sigulfo duce superatus, fugaciter ^f ad patrem redit (*Cap. 42; al., 48*).

LXX. Chilpericus Pictavos et Turonos de regno Sigiberti pervasit; et Sigulfum ducem fuga vertit, suumque exercitum prostravit (*Ibid.*). Chilpericus civitates eas quas pervaserat Sigiberto reddidit. Post annum Chilpericus cum multo exercitu regnum Sigiberti ingreditur; sed intercurrentibus legatis pacificati sunt.

LXXI. Postea una inientes consilium, ambo moverunt exercitum, volentes Guntramnum interficere, regnumque ejus assumere (*Cap. 44; al., 50*). Sigibertus **575** cum exercitu Arciaca ^g resedens, Chilpericus Duodecim Pontes. Audiens hæc Guntramnus, exercitum velociter movet, veniensque villa Veriaco ^h, intercurrentibus legatis, hi tres germani Sigibertus, Guntramnus et Chilpericus Treca junxerunt, et in ecclesia sancti Lupi sacramenta contra Guntramnum, ut pacem servarent, dederunt. Guntramnus idemque cum eis pacem sacramentis firmavit.

^a Alii, et ipsi Pictavenses.

^b Editi, Nuntio. Ches., Thaloardus.

^c Id est Sedunense. Sedunum urbs est episcopalis illarum partium suo episcopo, Rhætis confederato, subiecta, vulgo *Sion* dicta.

^d Locus vulgo *Bez* dictus, haud procul ab Agauno monasterio positus. Hanc cladem refert Marius ad an. 574.

^e Freh. et Can. al., meudose, quadraginta millia.

^f Alii, superatus et fugatus.

^g Vicus est quinque leucis ab urbe Treca versus Boream distans, Albæ fluvio impositus, inde dictus, *Arcis-sur-Aube*. Duodecim Pontes oppidulum olim a pontium numero sic dictum, nunc Pontes Sequanæ (*Pons-sur-Seine*) simpliciter appellatur. De hoc loco vide Vales. in Notitia Galliarum.

A Rediētes ad castra Austrasii, adversus Sigibertum rumorem levant, dicentes: Sicut promisisti da nobis ubi rebus dicemur, aut præliemur, alioquin ad patriam non revertimur. Ille volens ⁱ, compulsus a suis, super Guntramnum ire, Austrasii valde consilio se ^j dicunt ad eum: Sacramentis pacem cum Guntramno firmasti, quo pacto possumus super eum irruere? Unanimiter exclamantes se super Chilpericum velle ire, protinus moventes irruunt super Chilpericum. Jam ejus exercitus ad propria festinans longe aberat. Cum hæc cognovisset Chilpericus, terga vertens Thornua ^k pervenit (*Cap. 45; al., 51*). Sigibertus post tergum ejus Parisius venit, ibique sanctissimum ac beatissimum Germanum Parisiorum urbis episcopum cum Sigiberto vidisset, hæc ab eodem verba prophetiæ **B** audit: Si germanum tuum ita perseguere cogitas, ut eum interficere disponas, et regnum suum auferre, scriptum est: *Foveam quam fratri tuo parabis, in cam cadebis* (*Prov. xxvi, 27*). Cujus castigationi volens annuere, cogitabat optata perficere (*Cap. 46; al., 52*). Cumque Victoriaco accessisset, omnes Neustrasie ^l ad eum venientes se suæ ditioni subjecerunt. Ansoaldus tantum cum Chilperico remansit. Fredegundis duobus pueris dolo transmissis, Sigibertum interficiunt, et ipsi interfecti sunt. Resumptis viribus Chilpericus suumque regnum recepit.

LXXII. Brunehildis cum filio suo Childeberto Parisius sub custodia tenebatur; sed factione Gundoldi ducis **576** Childebertus in perâ [*Al., sporta*] positus, per fenestram a puero acceptus est, et ipse puer singulus eum Mettis exhibuit, ibique a Gundaldo vel Austrasii in regno patris sublinatur (*Lib. v, c. 1*). Brunehildis jussu Chilperici exsilio Rothomo ^m retraditur. In eo anno per cœlum fulgur discursisse visus est. Sigibertus in ecclesia sancti Medardi sepultus est, ætate quadragenarius, decimo quarto regni sui anno (*Cap. 46; al., 52*).

LXXIII. A transitu Theudeberti senioris usque ad exitum Sigiberti, anni xxix (*Ibid.*) ⁿ; a principio usque ad diluvium, anni duo millia cccxli; a diluvio usque ad Abraham, anni dcccclxli; ab Abraham usque ad egressum filiorum Israel ex Ægypto, anni cccclxli; ab egressu filiorum Israel ex Ægypto ad ædificationem templi Salomonis, anni ccclxxx ^o; ab ædificatione vero templi usque ad dissolutionem **D** ejus, et transmirationem Babylonice, anni cccclxx ^q; a transmiratione Babylonice usque ad passionem

ⁿ An Villariacum, de quo supra cap. 49.

ⁱ Freh. et Chesn., *Ille volens*.

^j Canis., *insidiosus*.

^k Canis., *Turonos*. Sed legendum est *Tornacum*, quo se Chilpericus recepit, ex Gregorio.

^l Chesn. et Freh., *Neustrasii*.

^m Chesn. et Freh., *Rothomerem*. Canis., *Rotomagi*, et Ch. al., *Ratomum*. Lectio Clar. et Boh. quam sequimur, optima, veteres quippe *Rodomum* aut *Rotomum*, *Rouen* dicebant.

ⁿ Can. al., xix.

^o Nullus hic est numerus in Canis.

^p Boh. et Can., *desolationem*; Freh., *dissolutionem*.

^q Chesn., cccclxx; Canis., ccccl. Clar. et Freh., cccclxl, id est, cccxc.

Domini, anni DCXLVIII^a; a passione Domini usque ad transitum sancti Martini, anni CCCXXII; a transitu sancti Martini usque ad transitum Ghilodovei regis, anni CXXI; a transitu Ghilodovei regis usque ad transitum Theudeberti, anni XXXVII^b; a transitu Theudeberti usque ad exitum Sigiberti, anni XXXI; quod sunt simul anni quinque milia DCCLXXIV.

LXXIV. Chilpericus filium suum Meroveum Pictavis cum exercitu direxit, et exinde revertens Rothomum accessit, et Brunehildem in conjugium accepit (*Lib. v, cap. 2*). Protinus Chilpericus ipsam de ea separavit. Campanenses Sexsionas^c pervaserunt. Chilpericus cum exercitu contra eos invaluit, Sexsionas recepit (*Cap. 3*). Filium suum Meroveum onus in **577** clericatum tonsurare fecit, et presbyter ordinatur (*Cap. 14*). Rocoletum ducem, Guntramnum itemque ducem persequendum Toronos transmisit (*Cap. 4*). Rocoletus ab infirmitate vexatus nihil illidem prevaluit.

LXXV. Eo tempore sanctus Germanus Parisiorum episcopus transmigravit ad Dominum (*Cap. 8*). Chilpericus suum filium suum Ghilodoveum Toronos [*Id est, Turonos*] transmisit, qui et ultra Ligerem civitates Childeberti pervaderet (*Cap. 15*). Mummolus patri eius Guntramni contra Ghilodoveum et Desiderium ducem Chilperici bellum gessit, eosque superavit. Cæsa a [*Id est, ex*] Mummoli exercitu quinque milia, a Desiderio vero viginti milia.

LXXVI. Inter Suevos et Saxones bellum surrexit (*Cap. 15*). Cæsi sunt a Saxonibus viginti milia, et sex milia tantum ex eis remanserunt. Suevorum quoque sex^d milia quadringenti octoginta et octo prostrati sunt. Reliqui vero victoriam obtinuerunt. Saxones devoverunt, ut nec pilum, nec barbam inciderent, priusquam hanc injuriam ulciscerentur, sed mentita est eorum iracundia.

LXXVII. Britannis Magliavus et Bodecus illo tempore comites erant, amicitiam cum sacramentis invicem iniungentes (*Cap. 16*). Mortuo Bodico Magliavus filium ejus, nomine Theudericum, de regno expulit. Sed tandem resumptis viribus Theudericus Magliavum cum filio Jacob interfecit, regnumque patris recepit. Warochus Magliavi filius in patris loco comes efficitur (*Cap. 17*). Guntramnus rex duos Magnacharii filios gladio interemit, instigante Austrichilde regina, facultates eorum fisco redegit. Filii Guntramni duo continuo mortui sunt.

LXXVIII. Guntramnus Childebertum filium Sigiberti adoptavit in filium (*Cap. 18*). Chilpericus Prætextatum Rothomensem episcopum in exilium trudit, reputans ei quod consilio Brunehildis usus contra

A Chilpericum tractarit, quod veritate subsistebat (*Cap. 19*). Meroveus iterum laicus efficitur, de Thoronus [*Id est, Turonis*] fugiens per Antisiodero Divionem venit, in Rhemensem Campaniam peraccessit, **578** a Taravannensibus circumventus est, et in quadam villa concluditur a Gaileno [*Al., Gauenno*] familiare suo (*Cap. 14*). Ipsoque rogante, Meroveus cultro interfectus est. Gailenus manibus et pedibus, naribus et auribus truncatus, turpiter vitam finivit.

LXXIX. Eodem tempore Justinus imperator aemulatus effectus est (*Cap. 20*). Sophia ejus Augusta cum Tiberio Cæsare regerebat imperium. Tiberius largissimus in eleemosynis fuit. Sed cum a Sophia argueretur ut thesaurum non vastaret, in medio Palatii cruce in lapide reperta, jubet Tiberius ipsum lapidem levare. Desubter^e in alio lapide duæ cruces repertæ sunt, levatoque et ipso inventa sunt subter ipsum mille centenaria^f auri, quod largiter divino amore Tiberius pauperibus erogavit.

LXXX. Defuncto Narside, prodente aliquo seneca^h, cui Narsis crediderat, thesaurum ejus Tiberius absconditum sub terra invenit, nimiam multitudinem ponderum auri et argenti, seu et lapides pretiosos (*Ibid.*). Quod idemque largiter Tiberius in alimonis distribuit pauperum. Samson filius Chilperici moritur, quem Chilpericus nimium luxit (*Cap. 23*). Eo anno stella in medio lunæ fulgens visa est (*Cap. 24*). Gunthramnus Boso, relicto fidiabus suis in ecclesiam sancti Hilarii, ad Childebertum transiit (*Cap. 25*).

Anno quoque tertio Childeberti regis, qui erat Chilperici et Gunthramni septimus decimusⁱ, Gunthramnus Boso filias suas a Pectavo auferre vellens, Dracolenus super eum irruit (*Cap. 26*). Multa munera a Gunthramno Dracolenis offeruntur; sed Dracolenus, ut erat elatus, dicit: Funiculum, unde alios ligare soleo, paratum habeo, ubi et Gunthramnus hodie ligatur. Cumque fuisset prælium cœptum, Gunthramnus, invocato nomine Domini, et virtute sancti Martini, levato conto, Dracolenum maciat in faucibus, suspensumque de equo, mortuum in terram projecit; feliciter postea quod cœpit explevit. Post hæc Pectavi, Bagassini^j, Cenomani, et Andegavi cum aliis multis in Britanniam contra Warocum exercitum **579** movent; super quos Warocus per noctem ruens, nimiam stragem de Saxonibus Bagassinis fecit (*Cap. 27*).

Anno quarto Childeberti, qui fuit decimus octavus Guntramni et Chilperici, Salonius^k et Sagittarius episcopi Cabilonno in synodo ab episcopatu degradantur (*Cap. 28*). Chilpericus descriptiones gravissimas in omni populo regni sui fieri jussit (*Cap. 29*).

^a Chesn., DCXLVII.

^b Chesn., XXVII.

^c *Id est, Suessionas.*

^d Chesn., *Meroveum in clericum tonsurare fecit et presbyterum ordinari.*

^e Chesn. et Freh., *quinque.*

^f Editi, *desuper.*

^g Can. et Ch. al., *centenarii.* Ches., *centum ta-*

lenta.

^h Sic Far., ubi ex nomine senex sextus casus efficitur *seneca*, pro *seneca*, Boh. *senice*. Editi mendose habent *prudenter alloquio Senecæ*, vel *Senicæ*.

ⁱ Chesn. et Freh., *decimus sextus*, mendose

^j Can. et Freh., *Bagassinis*, et infra *Bagussini*, et et Clar.; sed legendum *Bajocassini*, ex Gregorio, quem vide. Idem editi, *Romani*, Clar., *Teromanni*. Boh., *Bagassinis*, *Rotmanni*. Infra, Ch., *Bajassinis*; al. *Bagassinis*.

Marcus referendarius, qui hanc descriptionem faciebat, secum onnes polepticos ferens, kalendas Martias a Limodiciis interfectus est ^a, et omnes poleptici incendiis sunt concremati. Dum hæc agerentur, Justinus imperator decimo octavo anno regni sui cum amentia, quam incurerat, vitam finivit (Cap. 31).

LXXXI. Tiberius arripuit imperium (*Ibid.*). Sophia Augusta, immemor promissionis suæ, adversus Tiberium insidias moliebatur; Justinianum nepotem Justini in imperium voluit sublimare. Quod Tiberius cernens, apprehensam Sophiam, exspoliata thesauris, segregatis ab ea pueris, in custodiam jussit retrudi. Justinianum objurgatum tanto in posterum amore dilexit, ut filio ejus filiam suam promitteret, filiumque suum filiae suæ expeteret ^b; sed non est sortita effectum res. Exercitus ejus Persas debellavit, vic orque regressus tanta mole prædam detulit, ut e ederetur cupiditati humanæ posse sufficere. Viginti elephantis exinde adducti sunt,

LXXXII. Eodem tempore anno quinto Childeberti regis, tantæ lues per universam regionem factæ sunt, ut nimium mirum fuisset (Cap. 54). Universa Numina terminos, quos nunquam exceaserant, præterierunt; de pecoribus exidium, grande ædificiis naufragium. Sed cessantibus pluviis arbores denuo floruerunt. Erat mensis September. Fulgor per cælum cucurrisse visus est. Sonus quasi deruentium arborum in totam terram auditus est. Urbs Burdegalensis **580** terræmotu concussa est. De Pyrenæis montibus immensi lapides sunt evulsi, qui pecora et homines prostraverunt. Vicus Burdegalensis, incendio divinitus exorto, multos exussit, subito comprehendens, domos et aræ ^c cum annonis incendio concremantur, nulla incitamenta habens ignis; sed forsitan jussu divina fuit. Auriliana civitas ab hoc incendio vastata est (Cap. 35). Apud terminum Carpotennum de effracto pane sanguis fluxit. Sed hæc prodigia gravissima lues est subsecuta, et discordia regum. Iterum bellum civile parantibus, dysentericus ^d morbus totas Gallias præoccupavit. His diebus Austrechildis Guntramni principis regini ab hoc morbo consumpta est, medicos ad Guntramnum accusans ^e, jussu Guntramni medici diversis pœnis affecti migrant a sæculo (Cap. 36). Eo anno magna in Spaniis Christianorum persecutio fuit, instigante Goaesinda, quam post Athanagildum regem rex Leubildus ^f ac-

^a Mortem evasit ex Greg., qui de eo ad an. 580, et ejus mortem refert ad an. 9 Childeberti, lib. vi, c. 28.

^b Can. et Chesn., *ejus ve filium suæ filiae*. Fréh., *ejusque filio suo filiam suam*. Legendum ut apud Gregor., *ejusque filiam, suo filio expeteret*.

^c Can., *horrea*. Chesn. et Fréh., *orto flammatus multos... et areas cum annonis incendium concremantur*. Boh., *domos et arvis, incendio concremantur*.

^d Clar. et Can., *besentericus*, et sic infra.

^e Chesn., *medicis ad Guntramnum accusatis*. Can., *medici... accusati*. Can. et Fréh. laudant aliam lectionem ubi, *medicus Guntramni Christianos in hoc accusans, jussu*, etc. Editi omnes infra habent *migrant ad cælum*.

^f Sic semper Clar. Alii, *Leuvildus, Leupildus*. Idem est qui alias Leuvildus, seu Leuvigildus, appellatur. Sic et ejus filius alius est *Ermenchildus*, ut sæpius infra, *Hermengildus*, etc.

A ceperat, de alia uxore duos filios habens (Cap. 59). Ex quibus unus Hermengildus nomine, filiam Sigiberti, nomine Sedegundem ^g, accepit uxorem.

LXXXIII. Quæ cum magnis thesauris et apparatus in Spaniam est directæ, et ab avia Goaesinda benigniter recepta, quæ postea a Goesinda afficitur (*Ibid.*). Sed cum nullatenus aviæ iniquo consilio consensisset, in una civitatem ^h cum viro habitandum constituitur. Protinus maritum prædicans, ad Christi cultum convertit, baptizatusque effectus ⁱ est christianus. Quem pater Leubildus insequens, et velens occidere, tandem ejus insecutione filius est interfectus, per quem data est occasio. Post mortem Mirionis regis Galliciae, filio ejus Eurico et genero, nomine Audigane, de regno certantibus, a Leubildo Suevi et omnes Galliciae ^j potestati Gotthorum subjiciuntur.

581 LXXXIV. Igitur Chilpericus tres filios suos, jam adultos, ab infirmitate dysenteriae uno anno perdidit, quos de Fredegunde ^k habebat (Cap. 35). Resiterat adhuc Chlodoveus filius ejus, quem postea, instigante Fredegunde, vincetum in custodia retrusit, ibique factione Fredegundæ cultro percussus obiit (Cap. 40).

LXXXV. Post hæc Mummolus patrius regno Guntramni fuga dilabitur: Avinionem ^l castrum suæ defensionis expetit (*Lib. vi, cap. 1*). Legati Chilperici, qui ad Tiberium imperatorem accesserant, ab eodem illo tempore revertuntur [*Al., remouentur*] continuo (Cap. 2).

LXXXVI. Childebertus, relicta Guntramni pace, se cum Chilperico, ut regnum ejus pariter auferrent, conjunxit, promitteus Chilpericus, dum sine filiis erat, ut Childebertum regni sui relinqueret hæredem (Cap. 1, 3). Sed more solito mendax apparuit. Lupus dux Campanensis ab Ursione et Bertulfredo ab exercitu internecione persequitur; sed Brunchilde intercedente liberatur, præsidiumque ejus a supra scriptis tratatum est (Cap. 4) ^m.

LXXXVII. Fuit illo tempore reclausus Hospicius apud Nicensem urbem, qui constrictus catenis ad purum corpus ferreis, desuper cilicio, nihil aliud quam purum panem et paucos dactylos comedebat, in Quadagesima radices herbarum (Cap. 6). Qui dum conversaretur in corpore, multæ virtutes, præstante Domino, per eundem ostensæ sunt (Cap. 12). Chilpericus Desiderium ducem ad pervadendum Petrocoregum et

^g Sic mss. et editi, unde apparet has voces *sed Ingundis* ex Greg. ab epitomatore pro unica fuisse assumptas.

^h Chesn. et Fréh., *in unam civitatem*. Can., *in una civitate*.

ⁱ Sic Can. Alii vero, *cultum baptizatus, effectus*. ^j Chesn. et Can., *Suavia et*. Fréh., *Gallitii*. Nostro lectio, Clarom. melior., indicat quippe Suevos, et Galliciam omnem quam occupabant, deinceps Leuvigildo obtemperasse.

^k Observat Valesius, libro x, Fredegarium hic errasse, qui scripsit tres ex Fredegunde Chilperici filios jam adultos uno anno dysenteria obiisse. Duo enim solummodo decesserunt: unus exactis tribus lustris alter vero infans statim post acceptum baptismum, ex Fortunato.

^l Sic Clar. et Boh. Editi, mendose, *Avencionem*.

^m Clar. et Can., *a supra scriptis tratatus est*; al. *scatus*

Agennum cum exercitu dirigit; qui fugato Ragnoaldo duce, has civitates pervasit, ejusque uxorem cunctis rebus exspoliavit. Baudastis ^a dux in Wasconia obiit, maximamque partem exercitus sui amisit (*Ibid.*).

Anno igitur septimo Childeberti regis, qui erat Chilperici et Guntramni vigesimus primus ^b, stella cometes apparuit in die sanctæ Paschæ (*Cap. 14*). Apud Sexsionas civitatem cælum ardere visum est. In Parisiaco vero sanguis denuo fluxit, et super vestimenta multorum hominum **582** cecidit. Valitudines variæ, et mortalitas magna eo anno in populo fuit (*Cap. 18*). Igitur legati Chilperici, Ansoaldus et Domegiselus, qui ad conspiciendam dotem in Spaniam fuerant missi, sunt regressi his diebus. Leubildus rex contra Ermenchildum filium suum in exercitu resedebat: tunc filium suum interfecit, ejusque mulierem a Græcis liberare non potuit, sed usque in mortem illuc permansit (*Cap. 43*).

LXXXVIII. Eo anno Rodinus ^c dux moritur, vir eleemosynarius, et bonitate plenissimus, justus in cunctis, piissimus in pauperibus: qui dum quadam vice, ut consueverat, mortuum sepelire præcepisset, et ad quoddam monumentum cum cultris pueri fossam facerent, levato lapide invenit miræ magnitudinis thesaurum, et solidorum multitudinem (*Cap. 20*). Hunc sibi proprium verum censuit ^d, quem sine intermissione fideliter pauperibus erogavit. Æquanimiter ea fide reddidit hunc ei thesaurum, a quo acceperat. Multa signa et prodigia eo anno in cælo sunt visa (*Cap. 21*). Chilperico filius denuo nascitur, jubet omnes carceratos laxare (*Cap. 23*).

LXXXIX. Gundoaldus, qui se filium Chlotarii esse dicebat, de Constantinopoli revertitur, et Chlotario a Childeberto patruo directus est ^e (*Cap. 24*). Quem Chlotarius videns, comam capitis tondere jussit. Quem Sigibertus accessitum misit in Agrippinensem civitatem, quæ nunc Colonia dicitur. Exinde lapsus ad Narsidem dirigit ^f, et Narsis eum Mauricio im-

peratori direxit (*Cap. 26*). Cum exinde fuisset reversus, a Mummolo patricio fuit susceptus factione Syagrii et Flavii episcoporum ^g, ut Guntramnum degradarent a regno, et sublimerent Gundoaldum (*Lib. vii, cap. 36*). Ob hanc causam Mummolus interfectus est. Gundoaldus a Bosone duce factione Comtinnensis urbis de cacumine rupis impingitur; ibique disruptus moritur (*Cap. 38*). Cariatto, spatarius Guntramni, qui hanc rem prodidit, hujus vicissitudine repositionis episcopatum Gennavensem ^h assumpsit.

583 XC. Illo tempore Chilpericus Parisius, contra pactum quod cum Francis inierat, ingreditur, obquam rem portionem suam exinde juste amisit (*Lib. vi, cap. 27*). Guntramnus ⁱ partem Childeberti de Massilia reddidit (*Cap. 33*). Mummolum factione Fredegundæ, cui reputabant filium suum per incantationem interfecisse, jussit rex suggillare, multæque mulieres pro ipso mendacio a Fredegunde sunt interfectæ (*Cap. 35*).

XCI. Chilpericus timens Guntramnum et Childeburtum in Camaracensem cum thesauris omniique præsidio est aggressus (*Cap. 41*). Per ipsum timorem sæpe exercitum movebat, et resedere faciebat.

XCII. Childeburtus in Italiam abiit, et Langobardi se suæ ditioni commendant (*Cap. 42*). Gloriose exinde Childeburtus **584** revertitur. Acceperat prius a Mauricio imperatore quinquaginta millia auri, ut Langobardos de Italia expugnaret. Sed non solum eis non nocuit, sed etiam amicitias cum ipsis inivit. Leubildus rex, ut supra fecimus mentionem, filium suum Ermenchildum interfecit.

XCV. Chilpericus, et Fredegundis filiam eorum cum magnis [*Al.*, multis] thesauris et multitudine familiæ in ejus ministerium direxit in Spaniam, quam filius Leubildi accipit uxorem (*Cap. 46*). Nec post mora exstante Chilpericus ad Calam villam, nec procul a Parisius, ab homine, nomine Falcone, qui missus a Brunehilde fuerat, est interfectus ^j. Et sic crudelissimam vitam digna morte finivit (*Cap. 46*).

EXPLICIT LIBER EXCERPTÆ CHRONICÆ

^a Chesn., *Blaudastis*. Et tamen Gregorius plura narrat de eodem Bladaste infra, nam et biennio post *Bituricum vallavit*, et postea Gundovaldo conjunctus est.

^b Sic Clar. Editi vero, *vigesimus*. Infra Ch. al., *stella comata*.

^c Chesn. al., *Chradinus*, de quo supra cap. 59. Boh., *bonitate lenissimus*.

^d Sic Boh. et Clar. Cau., *jure censuit*. Freh., *vir censuit*. Chesn., *censivit*.

^e Fredegarius existimasse videtur Childeburtum I, qui, ex Gregorio, Gundovaldum Chlotario transmisit, ipsius Chlotarii fuisse patrum, quod falsum est: erant enim fratres. Aut certe Childeb. Gundovaldi patrum appellat, et tunc ejus verba sic exponenda essent: A Childeberto directus est ad patrem suum Chlotarium, quod a veritate alienum non est. Nam Gundovaldus primum Childeberto I præsentatus est, cum ad Chlotarium directus fuit. Confer cap. 24 lib. vi Gregorii.

^f Can. et Ch., *dirigitur*. Nostra lectio melior, id est vadit.

^g Syagrius erat Augustodunen-sis, et Flavius Ca-

billonensis episcopi, quos fideles semper Guntramno existitisse existimat Valesius, proditionisque accusatos a Mummolo invidiose, quod eorum potentiam ægre ferret.

^h Ch; al., *Cariatus*. Subscripsit Conc. Valentino II, an. 584, et Matisconensi item II, anno sequenti.

ⁱ Sic Clar, Editi, male, *Guntramno*. Vide Gregorii locum.

^j Chilperici necem Fredegundi tribuit auctor Gestorum Francorum, et post eum Aimoius, veritæ scilicet ne ejus impuros amores, quos cum Landerico habebat, ipse rex puniret. Sunnigisilus tamen, qui ex Hist. Greg. lib. x, cap. 19, fassus est se rem esse Chilperici mortis, crimen in Fredegundem non rejecit. Fredegundem ejus rei accusare videtur Childeburtus, cum ipsam a Guntramno repetens apud Greg., lib. vii, cap. 7, eam suum patrem ac patrum interfecisse dicebat. Hoc crimen ipsa Fredegundis rejecit in Eberulfum Chilperici cubicularium, lib. vii, cap. 21.